

**ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERSITA
V PRAZE**

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

Obor Podnikání a administrativa

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**EKONOMICKÝ UŽITEK KONÍ PRO ČLOVĚKA OD
STŘEDOVĚKU PO SOUČASNOST**

Autor práce: Petra Benešová
Vedoucí BP: Ing. Tomáš Maier

© 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Ekonomický užitek koní pro člověka od středověku po současnost“

Vypracovala samostatně za použití informačních zdrojů uvedených v seznamu literatury, vlastních získaných poznatků a po odborných konzultacích s vedoucím bakalářské práce.

V Praze dne 25. června

.....

podpis

Poděkování

Děkuji Ing. Tomášovi Maierovi, vedoucímu mé bakalářské práce, za odborné vedení, připomínky a rady, které mi poskytoval v průběhu zpracování této bakalářské práce.

**Ekonomický užitek koní pro člověka od
středověku po současnost**

**The economic benefit of the horse for the
man from the Middle Ages to the present.**

Souhrn

Tato bakalářská práce porovnává, co pro člověka znamenal kůň v historii a co v současnosti, kdy už na něm není existenčně závislý. Osou práce je sledování vývoje společenství lidí a koní od historie až po současnost a sledování zisků a ztrát, které toto společenství lidem přináší. V teoretické části je vymezen problém a předmět práce. Sleduje se zde historický vývoj společenství lidí a koní, s jehož znalostí lze posléze analyzovat toto společenství v současnosti. První část přibližuje předky našeho dnešního koně. Jakými vývojovými etapami musel projít, aby se z něj stal kůň, kterého dnes známe. Následuje část, která už přímo nastiňuje význam chovu koní ve středověku v jednotlivých zemích. Další část práce se zaměřuje na chov koní v našich zemích v nedávné minulosti. Zde je uvedeno, jak se u nás chov koní vyvíjel a následně přecházíme k tomu, jak se chov koní v ČR vyvíjí dnes. Dále je uvedeno, jaká existují plemena koní a jejich následné rozdělení. V následující části je přiblížen význam a využití koní v dnešní době. Jaký hřebčín má u nás nejstarší historii a také chov a využití našeho nejstaršího původního plemene koně. V Empirické části se sleduje, jaké jsou náklady na držení koně a zda je lepší koně vlastnit, pronajímat si ho nebo si jen platit jízdy na koni pod vedením školeného trenéra. Závěrečná část se týká zhodnocení toho, co přinášel kůň lidem v historii a jak je tomu dnes a jaké jsou rozdíly.

Klíčová slova

kůň, předkové koní, kůň v zemědělství, význam koní, hiporehabilitace, chov koní v ČR, Starokladrubský kůň

Summary:

This bachelor's work compares the benefit of horses in history and presence when we are not subsitencionally depending on horses at all. The main aspect of this work is monitoring evolution of mankind and horses from medieval times to the present day and monitoring financial profit and losses, which this mutual cooperation of horses and men brings. In the theoretical part of this work It's monitoring historical evolution of men and horses which is still pervades into the present days. The first part is taking a close look at the ancestors of today's horse. What evolution stages they had to go trough to become the horse as we know them today. The next part describes the horse breeding in different countries. Additional part is focusing on horse breeding in our country in recent past in comparison to the breeding techniques today, their breeds and subbreeds. In the topic of the next part It's bringing up the benefit of using horses today, which horse breeding farm has the best breeding history and the use of the oldest genuine bohemian breed. In the Empiric part there are monitoring and comparing the cost of owning a horse, renting a horse or pay the professional lessons at the horse riding facility. The Ending part is a final evaluation of the usage and benefit of horses in history and today's life and the final difference.

Key words:

the horse, the ancestors of horses, the horse in Agriculture, importance of horses, the hiporehabilitation, horse breeding in Czech republic, the starokladrubsky kun horse breed.

OBSAH

1. Úvod.....	6
2. Cíl práce a metodika	7
3. Předkové našich koní	8
3.1. Kůň úsvitu dějin – Eohippus	8
3.2. Orohippus a Epihippus	9
3.3. Meshippus	9
3.4. Miohippus	10
3.5. Parahippus	10
3.6. Anchitherium	10
3.7. Merychippus.....	11
3.8. Megahippus, Hipparioninae Stylohipparion, Hipparion, Neohipparion	11
3.9. Pliohippus.....	12
4. Kůň ve službách člověka ve středověku	12
4.1. Domestikace koně	12
4.2. Chov koní ve středověku.....	13
4.2.1. Východořímská říše	13
4.2.2. Apeninský poloostrov	15
4.2.3. Iberský poloostrov.....	17
4.2.4. Británie.....	17
4.2.5. Naše země	19
4.3. Koně rytířů	22
4.4. Kůň v lovectví.....	22
4.5. Funkce koní v ceremoniálních obřadech	23
4.6. Poselské spoje	24
4.7. Kůň ve středověkém zemědělství	24
4.8. Chov koní v našich zemích v nedávné minulosti.....	28
4.9. Kůň ve světové válce	30
5. Kůň ve službách člověka v současnosti	31
5.1. Plemena koní a jejich rozdělení	32
5.2. Význam a využití koní	33
5.2.1. Význam koní v kultuře a sportu	35
5.2.2. Dostihový průmysl	37
5.2.2.1. Počátky dostihů	37
5.2.3. Sázky	38
5.3. Kůň v Evropských bezpečnostních složkách	38
5.3.1. Četnictvo	39
5.3.2. Policie.....	39
5.3.3. Jízdní policie v České republice.....	39
5.4. Hiporehabilitace	40
5.4.1. Hipoterapie.....	40
5.4.2. Pedagogicko - psychologické ježdění	41

5.4.3. Sport handicapovaných	42
5.5. Chov koní v ČR.....	42
5.5.1. Národohospodářský význam chovu koní v ČSSR	42
5.5.2. Chov koní v ČR v současnosti	43
5.5.3. Náš chov Starokladrubského koně	45
5.5.3.1. Stavy starokladrubských koní	45
5.5.4. Dotace pro chov koní 2006	46
5.5.4.1. Dotační progr. na udržování a zlepšování gen. potenciálu koní	46
6. Náklady na koně.....	47
6.1. Roční náklady za vlastního koně	47
6.1.1. Cena koně.....	48
6.1.2. Cena vybavení na koně	48
6.1.3. Kůň ustájený v nájemní stáji	49
6.1.4. Kůň ustájený ve vlastní stáji	49
6.2. Pronájem koně.....	50
6.3. Jízda na koní pod vedením trenéra.....	51
7. Závěr	52
8. Seznam použité literatury	54
9. Seznam příloh.....	55

1. Úvod

Jedno z arabských přísloví praví, že nejkrásnější pohled na svět je z koňského hřbetu. Je to velmi stará myšlenka stejně jako doby, kdy se kroky člověka poprvé překryly s kroky koně. Tehdy byl člověk napůl primitivní bytostí, co jej tedy vedlo k tomu, aby se na nějaké zvíře přestal dívat jako na kořist? Průlomová myšlenka musela být na koně usednout a okusit dosud nepoznanou rychlost! Tehdy se stal z pěšáka jezdec.

Co by byl svět bez koně! Jak by se vyvíjel svět bez možností rychlé dopravy? Uskutečnily by se vůbec významné bitvy bez koní? Myslím si, že by to nebylo jednoduché!

A co děti, které tráví svůj veškerý volný čas u koní v jezdeckých klubech a stájích. O co všechno by svět přišel.

Proč vlastně koně tolik obdivujeme? Proč v nás zpomalené záběry běžícího koně vzbuzují pocit krásy a romantiky? Celé generace předků a prapředků se dívaly na koně s daleko větší úctou, než my dnes například na auto. A jak to vypadá dnes? Spoustu činností, které dříve zastali koně, dnes místo nich vykonává nějaký zemědělský stroj. Obrovské vzdálenosti lze překonat během několika hodin pomocí letadel, železniční dopravy, lodní dopravy, automobilové dopravy. A na polích místo pracujících koní vidíme traktory a kombajny. Skoro by se zdálo, že kůň pomalu zmizí z lidských srdcí a životů, ale naštěstí se tak nestalo. Dostal další šanci. Dřevo v lese rozhodně nedokáže tahat z nepřístupných terénu stroj. Tuto činnost stále zastávají koně. A co taková jízdní policie? Koně pomáhají také velmi zdárně léčit postižené a nemocné lidi. Ale nejvíce koní už žádné praktické využití nemá. A přesto zde jsou a zabývá se jimi stále větší počet lidí.

Toto téma své bakalářské práce jsem si vybrala kvůli lásce, kterou ke koním cítím. Moc tyto krásné zvířata obdivuji. Koňmi se zabývám již přes deset let, a proto si myslím, že mám přehled a budu schopna dobře tuto práci zpracovat.

2. Cíl práce a metodika

Cílem této mé bakalářské práce je prostudovat historický vývoj koní a srovnat, jaký přinášel kůň užitek lidem v historii a jak je tomu dnes. A to i z ekonomického hlediska. Především bych ráda zjistila, k čemu byl kůň využíván, a další související ekonomická data. Například jakou hodnotu tehdy měl kůň, jak se s ním obchodovalo, kolik koní bylo potřeba k bitvám, až se dostanu k tomu, jakým přínosem byl a je kůň v zemědělství, kolik korun stojí kůň dnes, jaké jsou náklady na chov koní a především, jak se chov koní vyvíjel od středověku až po současnost v našich i ostatních zemích.

V teoretické části prostuduji dostupnou literaturu. Ve své bakalářské práci budu především vycházet z knih, které se zabývají danou problematikou. K tomu mi poslouží odborná literatura, především historická a antropologická.

Cílem tohoto studia je zjistit, v jakých historických souvislostech se vztah člověka koně vyvíjel, k čemu člověk koně potřeboval a jak to ovlivnilo jejich společný vztah do budoucna.

V empirické části se zaměřím na to, jaká je nákladovost chovat koně. Zda je lepší mít svého vlastního koně a nebo si raději koně pronajímat. Zde jsem vycházela z vlastních poznatků a z analýzy dokumentů. Pro srovnání počtu koní v závislosti na nominálním příjmu obyvatelstva, jsem použila regresní analýzu.

Analýza dokumentů je jedna z aplikací, která je důležitou technikou sběru informací používanou v empirickém výzkumu. Týká se rozboru a využití údajů všech dokumentů, v nichž jsou zafixovány informace o sociální realitě. Postup analýzy dokumentů se řídí především typem dokumentů: tím, zda jde o dokumenty primární (původní informace, záznamy) či sekundární (vzniklé transformací, dopracováním nebo interpretací primárních dokumentů, osobní či neosobní, oficiální či neoficiální, spontánně vzniklé či navozené, materiální či písemné). (Velký sociologický slovník, 1996).

Regresní analýza je označení statistických metod, pomocí nichž dohadujeme hodnotu jisté náhodné veličiny (takzvané závisle proměnné) na základě znalosti jiných veličin (nezávisle proměnných). (www.cs.wikipedia.org – 20.6.2006)

3. Předkové našich koní

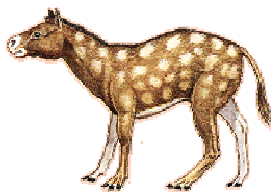
Pravil Alláh jižnímu větru: „ Zhmotni se! Chci z tebe stvořit bytost ku své slávě a k zhoubě svých nepřátel.“ I stalo se. Vzal Alláh vítr do dlaně, dýchl do něj a stvořil koně.(Dobroruka, 1992)

Tak vypráví jedna stará arabská legenda. Pověstí o vzniku koní je samozřejmě mnoho, pro všechny staré národy byl kůň zvířetem mimořádně cenným a často byl označován jako dar od bohů. Avšak člověk z dvacátého století by určitě rád věděl, jak to doopravdy bylo. Pokud chceme objevit nejdávnějšího vznosného předka koní, rychlé, inteligentní zvíře, musíte se se mnou vydat do daleké minulosti, do spodního eocénu.

Eocén je druhé období starších třetihor, kde docházelo k prudkému rozvoji savců. Koně se tedy na naší planetě objevili už někdy před 60 miliony let. Byli tu tedy mnohem dříve než lidé. Ale ani zdaleka nepřipomínali koně, kterého můžeme vidět v současnosti. Prakůň byl nenápadné zvířátko veliké asi jako liška. Svým vzhledem spíše připomínal šelmu. Měl čelisti plné ostrých zubů a nakrčený hřbet, jakoby byl přichystaný ke skoku. Jeho dlouhá cesta vedla bez přerušení tisíci a miliony let až k dnešním potomkům, kteří jsou až o půldruhého metru vyšší a téměř stokrát těžší. Všechny vývojové znaky dosvědčují, že Eohippus byl skutečně prapředkem všech současných koní a od něho se odvíjí dlouhý a bohatý příběh královského rodu zvaného Equus.

3.1. Kůň úsvitu dějin – Eohippus

Obr. 1. Eohippus

zdroj: www.horses-online.cz

Eohippus byl velmi malého vzrůstu. Byl velký v porovnání asi jako liška. Jen hlava velmi vzdáleně připomínala koňskou a na prstech byla drobná kopýtká. Eohippus měl na předních nohách čtyři prsty na zadních tři.

Nejzachovalejší kostra Eohippa byla nalezena v r. 1931 v pánvi řeky Bighorn ve Wyomingu v USA. Paleontologové z Kalifornského technologického institutu ji velmi

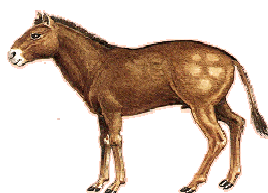
pečlivě sestavili. Vznikla pak podle ní dokonalá rekonstrukce, představující nám nejstaršího z koní jako živého. Oči Eohippa ležely skoro ve středu hlavy, což ho omezovalo v prostorovém vidění. (Dobroruka, 1992)

3.2. Orohippus a Epihippus

Eocén trval zhruba 19 miliónů let, začal před 53 milióny let a skončil před 34 milióny let. Za tu nesmírně dlouhou dobu se předkové koní moc nezměnili. Vznikly nové rody Orohippus a Epihippus. Nebyli o moc větší - Orohippus osbornianus **měřil v kohoutku jen 38 cm**, vypadali velmi podobně a pokrok se u nich projevoval jen nepatrně například v přeměně zubů nebo úpravy kopýtek. Za patnáct miliónů let se toho moc nezměnilo. (Dobroruka, 1992)

3.3. Mesohippus

Obr.2 Mesohippus

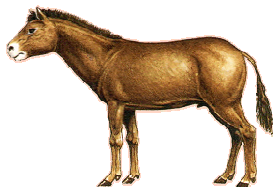

zdroj: www.horses-online.cz

Další zřejmý vývojový stupeň představoval ve spodním a středním oligocénu Mesohippus, který byl v kohoutku 45 (max. 60) cm vysoký. Nohy měl již delší a počet prstů na předních nohou se snížil na tři, našlapoval však na tři prsty i zadními končetinami. Rozdíly ve stavbě těla vyplývaly z přizpůsobování se měnícímu se prostředí. Mesohippus totiž opustil podmínky husté džungle, která se postupně měnila v křovinaté oblasti, podobné dnešní buši.

3.4. Miohippus

Obr.3 Miohippus

zdroj: www.horses-online.cz

Od konce oligocénu až po svrchní miocén, po dobu asi 15 miliónů let, postupně probíhaly změny podnebí, utváření krajiny i rostlinstva. Pralesy ustoupily lesům mírného pásma. Během asi 5 miliónů let došlo ke změnám, spojenými s nevyhnutelnými přesahy - Mesohippus se změnil v Miohippa. Vyklenutý hřbet, typický pro nejstarší formy vymizel, trup získal tvar, který spolu s dlouhýma nohama předurčoval zvíře k rychlému běhu. Miohippus měřil asi 60 cm i více, na předních nohách měl tři prsty, krajní dva ještě zřetelné. Řezáky už jsou patrné.

3.5. Parahippus

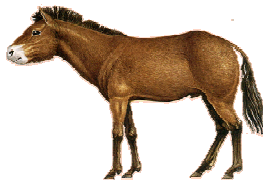
U Parahippa, který už žil s několika druhy a již v početných stádech, šel vývoj kupředu. Hlavně jeho nohy se vyvíjely kupředu. Postranní prsty zakrňovaly, prostřední prst mohutněl a jeho kopyto měnilo tvar. Zkracuje se lýtková i loketní kost, stavba nohy se zjednodušuje a zdokonaluje. Výkonnost a rychlost běhu stoupá.

3.6. Anchitherium

V miocénu nastal v Americe rychlý rozvoj koní. Od samého počátku období se odštěpovaly nové a nové skupiny, například linie rodu Anchitherium, která se přestěhovala do Evropy, kde všichni příbuzní koní zatím vymřeli. Ale ani tento potomek amerického rodu Miohippus neudělal v Evropě štěstí - do konce miocénu bez potomků vymřel i on.

3.7. Merychippus

Obr. 4 Merychippus

zdroj: www.horses-online.cz

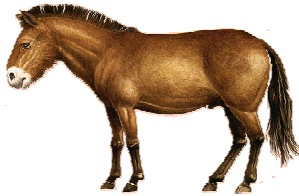
V době před 25 až 20 milióny let, ve středním a svrchním miocénu, v době před 25 až 20 milióny let, se v Americe objevil Merychippus. Ještě to nebyl přímý předchůdce rodu Equus, ale vykazoval přesto mnohé pokročilé znaky. Merychippus měřil v kohoutku více než 90 centimetrů. Toto zvíře mělo ještě tři prsty, ale celou hmotnost nesl již jen střední prst, dva postranní, opatřené též kopýtky, byly již zakrnělé a země se nedotýkaly. Celkově celé tělo se vyvíjelo a blížilo se k podobě koně Převalského.

3.8. Megahippus, Hipparioninae Stylohipparion, Hipparion, Neohipparion

Až potud je přehled koňského rodu přijatelný, a dokonce i ne odborník se v něm může orientovat. Ale dál už je to záležitost pro specialisty. Koncem miocénu se objevila spousta druhů koní, kteří ovládali obrovské prostory a dovršení všeho se začali stěhovat na jiné kontinenty. Doposud byl vývoj koní až na nejzazší začátky a některé vedlejší, záhy vymřelé linie, záležitostí Severní Ameriky. Nyní se do Starého světa přesouvají například Megahippus,. Pravou invazi podnikli do Starého světa začátkem pliocénu příslušníci podčeledi Hipparioninae, tříprstí prakoně dosahující už velikosti zebry. V Americe zůstala část rodu Hipparion a jako rod Neohipparion se udržela téměř do konce třetihor. Ale i rod Hipparion nakonec vymřel. O jejich úloze ve vývoji našeho koně se dlouze diskutuje. Někteří autoři je považovali za předky rodu Equus, dnes však se uvažuje spíše o jejich vztazích k zebrám a oslům. Koně ovšem využili novou možnost, kterou jim nabídlo spojení Jižní Ameriky, dosud přísně oddělené, se Severní - rod Hipparion se přestěhoval na jih od Panamy, rozrostl se a rozmnožil, ale v polovině starších čtvrtohor vymřel bez potomků.

3. 9. Pliohippus

Obr.5 Pliohippus

zdroj: www.horses-online.cz

Na rozhraní spodního a středního pliocénu se v Severní Americe objevil nový rod koní. Jmenuje se Pliohippus a je blízký dnešnímu koni. Podobal se mu celou stavbou těla. V kohoutku byl vysoký jako pony - 122 cm. Na silných, dosti dlouhých nohách měl už jen jediný prst s dokonalým kopytem. Postranní prsty byly skryty pod kůží. Tento revoluční zvrát, který dokončil dlouhou cestu vývoje, plně zhodnotil zase jen velký znalec severoamerických koní Matthew. Ostatní paleontologové sázeli na rod Hipparion, ten se však až do konce své existence svých třech prstů nezbavil a také jeho chrup se vyvíjel trochu jinou cestou. Byl vlastně dokonalejší než zuby dnešních koní, a protože vývoj se nedá nikdy zvrátit, Hipparion se již za předka koně rodu Equus nepovažuje. Moderní výzkumy tedy opět daly za pravdu Matthewovi. Právě od rodu Pliohippus se začíná rozvíjet další bohatý vějíř forem koní, který v pleistocénu, tedy ve starších čtvrtohorách, vyvrcholil obrovským rozvojem rodu Equus. (Dobroruka, 1992)

4. Kůň ve službách člověka ve středověku

4.1. Domestikace koně

Domestikace je proces zdomácnování a ochočování zvířat lidmi. K domestikaci koní došlo někdy kolem roku 4000 př. n. l. Kůň zdomácněl nejdříve na dnešní Ukrajině v oblasti Asie, teprve později se rozšířil na další území Evropy. Nejstarší písemné zmínky o koni pocházejí z Mezopotámie a jsou datovány okolo roku 3500 př.n.l. Nejstaršími souvisejícími záznamy jsou pak Chetitské destičky, popsané klínovým písmem z roku 3400 př.n.l., které obsahují rady a pokyny pro ošetřovatele královských

stájí. Vysokou odbornost tehdejších chovatelů potvrzuje Xenofonovo¹ dílo o umění jezdeckém, které pochází ze 4.století př.n.l..

Kůň se začal velmi rychle rozšiřovat a podle písemných dokladů je okolo roku 2000 př.n.l. v Číně již běžným domácím zvířetem. Nejstarší doklady o chovu koní na našem území pocházejí z období asi 600 let př. n. l., písemné doklady jsou ale mnohem mladší.

4.2. Chov koní ve středověku

Vývoj chovu koní v období středověku je velmi důležitý pro studium jejich fylogeneze². Význam koní pro rozvoj lidské společnosti je zcela mimořádný. Avšak literární dokumentace z tohoto období je velmi omezená. Většina rukopisů středověkých autorů se nezachovala a vynález knihtisku znamenal zachycení již jen konce středověku. Také je třeba přihlídnout k vlivům, které v té době probíhaly. Tyto vlivy byly v rozsahu 5. až 15 století velmi rozdílné. A tyto rozdíly se promítly i do funkčního využití koní. Změny, vyvolané jak válečnou technikou, tak i pokrokem v dopravě, se promítly do změny požadavků na výkonnostní typy koní.

Středověk tedy začíná 5. stoletím. Pád Západořímské říše (roku 476), to je období, kterým byla zahájena pojednání o funkci koní ve službách lidstva.

4.2.1. Východořímská říše

Centrem středověké kultury byla Východořímská říše a Konstantinopol se stal evropským střediskem věd, umění a společenského života. K nejoblíbenějším zábavám té doby patřily hipické závody nebo různé zápasy v aréně. Koňské závody rozdělily diváky na dvě strany a to podle barev-zelené a modré. Závodům dokonce přihlížel i sám císař. Barvy představovaly politické strany. Společenské postavení občanů záviselo hlavně na exteriéru a výkonnosti jejich koní. Při ceremoniálech měla velký význam i barva koní, jejich postrojování bylo nezdárka zdobené zlatem nebo stříbrem. Výcviku koní v Cařihradu se věnovala velká pozornost a do města byli zváni nejlepší učitelé jízdy. Byli to převážně Italové. **Konstantinopol byl střediskem obchodu s**

¹ Pozn.: Xenofón (asi 430 - asi 353 před n.l.) narodil se v bohaté rodině v Athénách. Byl to spisovatel.

² Pozn.: Fylogeneze zkoumá vývoj člověka a ostatních organizmů

orientálními koňmi, které se tam dostávali ze všech známých zemí. Koně měli velmi významné a rozsáhlé využití. A to pro vojska, k dopravě, pro závody v hipodromu, pro normální jezdeckou potřebu, pro ceremoniální účely (koně stejného typu a barev), pro zápřeže v dopravních závodech a vozech obchodních, pro nošení nákladů. Speciálně pro obchody s koňmi vznikaly tržišťe. Nejznámější a největší bylo na Amastrianonu. Zde bylo stále plné prodávajících a kupujících, zvláště, když se rozhlásilo, že připluly lodě vezoucí koně. Zájem byl převážně o importy z Orientu. Z Persie pochází i hra „koňské pólo“, která se hraje dodnes. Předmětem obchodu byli velmi často koně a tím se také vysvětluje mísení plemen v byzantské oblasti. (Dušek, APROS)

Velkou vášní obyvatelstva byly závody vozatajské. Byly velmi obdivovány. Obdiv nepatřil jen vítězným vozatajům, ale hlavně vítězným koním. Vozatajové vytvářeli ve společenské hierarchii zvláštní třídu. Byli ozdobou společenských událostí. Popularita slavných koní byla obrovská. Bohatí nadšenci jim stavěli paláce, krmili je datlemi, fíky a pistáciemi. **Zlacení podkov nebo proplétání hřív perlami** nebylo vůbec zvláštností. Nejlepším závodním koním byla dokonce budována mauzolea.

Chovná základna pro koně byla velmi rozsáhlá. Bohužel, údaje o počtech koní nejsou známy, a proto lze na stavy koní usuzovat jen z dílčích zpráv. Společenská vrstva se hodnotila podle počtu dvorů a stavů jejich zvířat. „K bohatým se počítali ti, kteří měli nejméně padesát dvorů (statků), několik set kusů dobytka a tolik koní, z kolika by muselo být sestaveno stospřeží.“ (Dušek, APROS)

Výkonné zápřeže představovaly pro majitele velmi vysoké hodnoty a především hřebci, kteří byli vybráni pro plemenitbu, byli velmi drazí. Veliké bohatství této říše lákalo cizince, kteří chtěli rychle zbohatnout. Především Turky. Turecká armáda byla obrovská. Využívali především orientální koně, které využívali při obléhání Cařihradu. Přijížděli až k hradbám na dostřel luku a při tom se vysmívali byzantským obráncům. Naopak při boji na poli vojáci používali koně velké, mohutné-těžké hřebce. Hřebci byli sice pomalejší, než lehčí koně orientálští, avšak ti se vrhali do boje a sami útočili na nepřítele kopyty a zuby.

Po pádu Byzance přechází sláva chovu koní a umění jezdecké na Apeninský poloostrov.

4.2.2. Apeninský poloostrov

Při vpádech četných národů do Itálie docházelo i k velké migraci koní. V klasickém Římě neměl kůň rozhodující úlohu ve vojsku, ale naopak se zde chovali koně velmi rychlí a mnohem ušlechtilejší, kteří se používali k dostihům. Byli to zvláště koně lehčí typy kapadockých koní, než později dovážené koně hunští. K dopravě ve dne, byli v Římě používáni jezdeckí koně, protože ve dne vozům ve městě nebyl povolen provoz. Doprava vody byla zajišťována pouze v noci. Ve dne mohly vozy používat jen osoby k tomu poctěné triumfem.

V roce 476 skončila pádem Říma dlouholetá sláva říše. Během těchto let docházelo často ke změnám dobytých území. Milán a Benátky se staly centry obchodu. Zbohatlí měšťané byli v tak dobré finanční situaci, že si sami pro své najaté armády budovali vlastní chovy koní. Kupovali si drahé koně z těch nejlepších chovů a tím naháněly hrůzu i rytířským kavaleriím. Kočáry boháčů byly taženy až dvanáctispřežím. V Benátkách bylo bohatství obrovské. **Vzkvétalo zde nejvíce bankovníctví a obchod.** Na hlavní třídě Benátek bylo dokonce zakázáno jezdit na koni a v ostatních uličkách museli mít koně na sobě připevněné rolničky, aby tak upozorňovali chodce na nebezpečí zranění. Na konci středověku **Benátky vyvážely ročně zboží za 10 milionů dukátů s 20% ziskem. Národní banka Benátek byla první v Evropě a mohla vyplácet 5 % úrok.** Benátčané si zpříjemňovali své chvíle chozením na turnaje, které byly velmi okázalé. K dalším okázalým věcem toho města patřily stáje pro koně v paláci Michaela Stena, které byly pro svůj nákladný interiér nejkrásnější v celé Itálii. Chov koní i jejich samotné držení zvyšovaly lesk šlechtických dvorů nebo bohatých měšťanů. Jejich majetek často převyšoval bohatství samotné šlechty. A proto museli být koně i výjimečně postrojováni a ustájeni. Stáj už tehdy byla vizitkou chovu a to přežívá i do dnešní doby. (Dušek, 1992)

Verona se proslavila dostihy koní a v Pavii se konaly dokonce tradiční zápasy s dřevěnými šavlemi. V Arezzu to byly symbolicky pořádané rytířské hry a v Sieně to byl proslavený dostih „Palio“, který se jezdil na neosedlaných koních.

Společenskou podívanou se stávaly církevní slavnosti. Někdy byly dokonce přehlídkou módy a proto dámy, které nebyly přineseny služebnictvem v nosítkách, přijížděly na velmi nákladně vyzdobených koních. Zajímavostí bylo, že papežské

ustanovení přikazovalo, že povinností sicilského panovníka bylo dodat jednoho koně ročně papeži do Vatikánu pro jezdecké použití na dálkové cesty. Tento úvazek byl stanoven ve 13. století a byl zrušen teprve až po 600 letech. Tento sicilský chov koní byl ve středověku velmi proslavený. **V té době měl kůň tak významnou funkci i pro společenský lesk a tím pro ceremoniální potřebu.** Kůň patřil mezi zvířata, jejichž darování bylo velkou poctou pro obdarovaného. „Například papež Bonifác obdaroval neapolského krále Karla III. **třemi krásnými koňmi a 200 000 zlatých forintů.**“ Velmi zajímavé je, že darování koní se vždy uvádělo na první místo, dokonce před značné finanční sumy. Toto potvrzuje, že krásný ušlechtilý kůň patřil mezi vzácné dary. (Dušek, APROS)

Vývoj chovu koní na Apeninském poloostrově byl převážně ovlivněn rozdrobeností země, ale i rozdílnými geografickými podmínkami. V severní části se chovali koně spíše většího a mohutnějšího rámce, v jižní části to byli spíše koně orientální. Velké hřebčiny šlechta budovala v celé zemi. Podle publikace Paola Giordana, knížete z Bracciana, o zdokonalení výcviku koně, vydané v roce 1639, bylo zveřejněno 282 majetnických výžehů těchto italských chovů. Velmi oblíbení byli takzvaní kakerláci, což byli bělouši s červenými a modrými očima, dále to byli isabely se žlutou srstí a bílými žíněmi opět s červenými či modrými očima, strakáči, tygři, hermelíni. Hřebčiny ve středověku zakládala nejen šlechta, ale i bohatý patriciát. Veliký hřebčín San Rossorio, **pojal až 1500 koní.** V Itálii v 16. století byly chováni 3 typy koní. (Dušek, APROS)

„Korsiéri“, kteří měli velký rámec a používali se hlavně k tahu pozdějších kočárů.

„Genetti“, kteří byli španělského původu. Byli velmi výkonní a konstitučně tvrdší než původní španělští koně

„Da due selle“, ti byli silní, středního rámce. Byli chováni nejen v královských hřebčinech, ale i v hřebčinech šlechty a používali se hlavně jako koně váleční.

4.2.3. Iberský poloostrov

Vývoj chovu koní na Iberském poloostrově³ má pro všechny evropské země mimořádný význam. Španělští koně totiž získali v širokém mezinárodním měřítku již koncem středověku zcela výjimečné postavení. Dnešní proslulá teplokrevná plemena, jako např. holštýnské, východofříské, oldenburské, mají španělské předky. Jakožto i v Americe na podkladě španělských koní vznikala četná plemena criolos a další velmi známá western plemena.

Za vlády Hamilkara Karkase, byli na jeho příkaz dováženi iberští koně do Kartága. Vlastnosti těchto koní byly neobyčejně cenné kvůli bojovým vlastnostem. Velký počet koní dal také dovézt z Afriky Hanibal za účelem sestavení jezdeckých útvarů k jeho tažení Iberským poloostrovem. Dovezl do Itálie 20 000 koní z Libye, které přivážel na lodích přes Gibraltarskou úžinu. Připouštěním dovážených koní s domácími se začal vytvářet typ iberského koně. Tito koně byli ceněni hlavně pro jejich rychlou učenlivost v boji či při lovech se zvířaty. Učenlivost iberských koní cenil již Xenofob. Iberská bojová taktika byla postavena na skvělé učenlivost iberských koní cenil již Xenofob. Iberská bojová taktika byla postavena na skvělé přiježděnosti těchto koní. Měli genetické dispozice k drezurním požadavkům. Jezdci mohli koně ovládat pouze sedovými pomůckami a ruce mohli mít volné buď pro osobní souboje nebo pro boj s dlouhými kopími. Výcviku iberských koní byla věnována značná pozornost. Avšak za nejvyspělejší oblast chovu iberských koní byla vždy považována Andalusie, kde se chovají koně i dnes. Chov španělských koní je také velmi významný pro nás, protože tito koně jsou původní předky našich Starokladrubských koní.

4.2.4. Británie

Vývoj koní na britských ostrovech je také velmi významný především pro vznik anglického plnokrevníka, jehož chov se později rozšířil po celém světě. Británie prošla také několika boji o toto území a bez koní by to nebylo možné. Společnost kromě bojů věnovala značnou část zábavám a to především honům. Dalším zdrojem zábavy byly dostihy, které měly a stále mají bohatou tradici. Už ve 12. století se dostihy konaly na místech, v kterých se pořádají i dnes. Rozhodující byly však hony. Při těchto loveckých

³ Pozn.: Iberský poloostrov je dnešní Pyrenejský poloostrov

zábavách měla velký význam bojová příprava jezdců. Mezi vynikající jezdce a lovce patřil například Jindřich II. a také jeho syn Richard I. Lví srdce. Ten byl také významným rytířem. Turnaje se stávaly stále více oblíbené. Nejlepší se konaly v Canterbury, Westminsteru, Ethenu, Windsoru, Lincolnu a Winchesteru.

První písemné zprávy o chovu koní v Anglii pochází z doby vpádu Římanů na britský ostrov (roku 55 př.n.l.). Byli to malí, silní, rychlí a houževnatí koně. Používali se jak ve vojsku, tak i v tahu bojových vozů. Britové byli v chovu koní a jejich ovládnutí na daleko vyšší úrovni než vojsko římské. (Dušek, APROS)

Obliba závodů, rytířských turnajů nebo jezdeckých her v Anglii se stále zvyšovala. I když někteří panovníci měli rozdílné názory na pořádání rytířských turnajů. Například následovníci Jindřicha II. Někteří turnaje podporovali, druzí naopak poukazovali na jejich škodlivost a to zejména na zraňování koní při turnajích. Cena koní byla vysoká, protože k turnajům byli používáni nejlepší koně, kteří byli natolik zraněni, že nadále nemohli už být použitelní ani k chovu, pro který se svou výkonností kvalifikovali. K rozvoji chovu koní v Anglii také významně přispěl Richard I. Lví srdce, který měl zásluhy i za rozvoj dostihů. Byl významným hipologem a rozuměl významu výkonnosti bojových koní. Za nejlepší považoval koně fríské. Dal je proto do Anglie dovážet. Koně fríské se potom stali základem proslulých „black-horse“, známých válečných černých koní. Obdobně vzniklo plemeno koní shireských. Oba tyto chovy se staly již koncem středověku nejmohutnějšími válečnými koňmi. Britské ostrovy také v té době prosluly chovem různých typů malých koní- ponyů.

Také Jan Bezzemek, který byl bratr Richarda I., nebyl právě úspěšným panovníkem, ale chov koní však podporoval. Dovezl do Británie **100 vlámských těžkých hřebců** ke křížení s anglickými domácími plemeny. Snahou bylo zvětšit u anglických koní kohoutkovou výšku, aby se zvětšil celkový tělesný rámec koní. Později také nechal dovážet mohutné koně k válečným účelům ze Španělska.

Eduard I. Byl rovněž příznivce chovu koní a velice jej podporoval. Zaměřil se především na nákup velkých počtů koní do oblastí centrálního Walesu. Dovezl 30 těžkých koní válečných a 12 těžkých hřebců k chovnému využití. Hřebci, kteří přežili války a turnaje byli zařazováni i v pozdějším věku do chovu. Cena koní se zvyšovala úměrně se vzrůstajícím významem rytířské jízdy. Richard II. vydal výnos, kterým určil nízkou cenu za koně. Tímto činem chtěl zabránit předražování koní. Avšak ve

skutečnosti byly za koně propláceny pořád vysoké peněžní částky. **V roce 1400 v průměru ceny dosahovaly za malé koně 13 šterlinků, za velké koně 19 s., za býka 9 s., krávu 10 s.,.** V roce 1377 závodil Richard II. s Karlem z Arundelu a po dostihu od něj koupil **vítězného koně v ceně 20 000 Pfundů**(po přepočtu na anglickou měnu na zlomu 19. a 20. století). Byly to závody o sázku a tím byly i důležitou vývojovou fází vzniku dostihů. Richard II. se zasloužil o rozvoj chovu koní četnými opatřeními. K nejdůležitějším patřilo vydání příkazu k ochraně pronájemců koní. Pronajímatelé si mohli své koně označit výžehy a takto se ochránit před jejich zcizováním vypůjčovatelí.(Dušek, APROS)

Za doby vlády Jindřicha VIII. až krále Karla II. došlo ještě k dalšímu vývoji chovu koní v Anglii.

4.2.5. Naše země

V době raného středověku bylo naše území osídlováno Slovy. Ale bylo známo, že kůň sloužil lidstvu již několik tisíciletí předtím. Vždyť i zachovalá dokumentace ze 14.století př. n. l. přesvědčovala o vynikajících znalostech o koních tehdejších generací. Chov koní u východních Slovanů má bohatou tradici. Slovanské národy žili kočovně. Muži většinu života trávili na hřbetu koně. Koně chovali ve stádech, protože koně byli zvířaty obětními a byli rovněž zdrojem masa. Slované se také brzy naučili vyrábět kumys z klisního mléka. Způsob přípravy převzali patrně od turkotatarských kmenů. Důležitost koní pro život Slovanů vyplývá i z nálezů hrobů. **Zámožní mužové se nechávali pochovat s osobními koňmi, s částí družiny a s jednou z žen.**

Zmínky o chovu koní v našich zemích se objevují v 6. století při jejich osídlování Slovy. Zajímavé bylo, že koně nebyli ještě využíváni ve vojenství, neboť slovanští bojovníci válčili ještě tehdy pěší. Byli spíše bojovníky obrannými. V 7. a 8. století, kdy území bylo protkáno řadou opevněných osad, kterým se říkalo hradiště, začal nabývat i chov koní na větším významu. Kůň se stal i u našich předků důležitým dopravním a tažným zvířetem. Postupně se dostalo na významu i jeho využití ve vojenství a to se stalo nadlouho určujícím pro další rozvoj chovu koní ve středověku.

Významnou křižovatkou karavanních cest se stala Praha. V místech dnešního Staroměstského náměstí vzniklo velké tržiště. Pro jeho zásobování byli významní právě koně, kteří byli využíváni převážně jako soumaři. Kolem tržiště začala rychle vyrůstat kupecká osada, která se rychle rozšiřovala a stala se středem nově vznikajícího podhradí. **Praha se stala centrem obchodu** a koně se stávali stále více důležitými v hospodářském rozvoji země. Postupně se stávali i nepostradatelnými v životě tehdy vládnoucí společnosti. Jejich chov se stále rozšiřovat a již v 9. století se hojně vyváželi. Raffelstettsky celní tarif východní marky z roku 903-906 nás informuje o tom, že z hlavních **vývozních artiklů z Čech to byli koně**. Tržní poplatek českého kupce za klisnu (a také za nevolníka) byl vyšší než za hřebce (nebo za nevolnici). Toto cenové zvýhodnění klisen vyvolalo rozmach chovu koní, přičemž vznikla zvláštní pozemková služebnost, **tzv. kobylí pole**. Tato výsada platila pouze pro tzv. polodivoké chovné klisny „sveřepice“, které nesměly být podkovány a musely být označeny výžehy svých majitelů, jinak tuto výsadu ztratily a byli označovány pouze za klisny „orné“. Podle uvedeného celního tarifu bylo **za dovoz hřebce do Bavorska zapláceno clo ve výši 1/3 a za klisnu 1/12 zlatého solidu**.⁴ (Dušek, 1992)

V polovině 10. století, z poznatků cestovatele Ibrahima Ibn Jakuba vyplývá, že Čechy byly nejlepší zemí na severu, s dostatkem potravin, kde **za 1 kírát (0,212 g, tj český denár) lze koupit tolik ječmene, že vystačí jezdcí pro výživu koní na 40 dní**, nebo deset slepic či pšenici pro výživu člověka na 30 dní. Na postupném hospodářském rozmachu se podílel převážně chov koní zajišťujících dopravu. Počet karavanních cest se stále zvyšoval. Nejvíce frekventovaný byl pohyb mezi Prahou a Bavorskem. Tento obchodní styk se promítl i do chovu koní, kteří tuto dopravu zajišťovali. Zvýšený obchodní ruch se promítl i do vývozu koní. V menším rozsahu se také koně dováželi a to především koně těžšího typu. Koně, kteří byli zapřaháni k oji, přepravovali jen malé náklady, nejvýše 5 q, protože postroj byl velmi jednoduchý. Vynález chomoutu se datuje už do prvních století středověku, avšak jeho užití bylo zavedeno v našich zemích až teprve ve 12. století.

Význam koní v zemědělství byl všeobecně malý, a to jak u nás, tak v ostatních zemích. Nízká středověká zemědělská výroba byla podmíněna malou produkcí hnoje,

⁴ Pozn.: Solidus byl zlatou římskou mincí o hmotnosti 4,55 g, tato mince přežívala i po rozpadu Říše římské

kteřá vznikala z nízké výroby krmiv a nedostačujících ploch luk a pastvin a jejich nedostatečného ošetřování.

K chovu koní byly budovány četné hřebčiny. Podle určitého plemenářského zákona z 11. století tvořilo chovné stádo 12 klisen a 1 plemenný hřebec. To byl základ pro dodržování systému plemenářských opatření. Větší počty klisen jednomu plemníkovi se nedoporučovaly pro jeho udržení fyzického a kondičního stavu a biologickou hodnotu semene. Zajímavé je, že chovem koní se zabývaly i kláštery. Kláštery obdělávaly rozsáhlé plochy zemědělské půdy a proto nezbytně potřebovaly jak koně tažné, tak koně k dopravě.

Hledisek na užitkový typ koní bylo více. Podle toho, pro jakou potřebu se koně používali, se dělily i užitkové typy koní:

- Pro ceremoniální potřebu se vyžadoval kůň odpovídající mohutnosti, ale ušlechtilý, který reprezentoval svého pána.
- Kůň, využívaný v lovectví, ať už to byly hony nebo štvance, musel mít vysoký stupeň výcviku, musel být rychlý a konstitučně tvrdý. Honů a štvanců se zúčastňovaly i ženy. Ženy jezdily zpočátku ve stejném sedu jako muži. Avšak boční sed se objevuje již na kresbách z doby řecké antiky z roku 450 př. n. l. V evropských zemích se boční sed začal znovu používat nejdříve u dam vysokých společenských kruhů, a to až ve 14. a 15. století. Zajímavé určitě je, že do Anglie zavedla tento sed královna Anna, dcera Karla IV. a Elišky Pomořanské. V bočním sedu se pobídky místo pravou holení udělovaly bičikem. Ovládání v dámském sedu bylo mnohem těžší. I přesto jezdkyňe dosahovaly znamenitých jezdeckých výkonů.
- Další typ koně byl specifikován pro vojenskou potřebu a pro turnaje. Právě turnaje byly prostředkem pro zvyšování výkonnosti koní. Používali se jen hřebci, ojediněle snad i valaši. Tito koně váleční nebo bojovní, jak se jim říkalo, byli mohutní. Na pochodech jezdili rytíři na koních lehčích.

- K nesení nákladů se používali ve většině evropských států koně, na jihu osli, muli a mezci. Nosní koně museli být klidní, menší, s širším hřbetem
- Pro využití k chovu byli vybíráni hřebci, kteří svou výkonnost prokázali např. v turnajích a ve válečných akcích. U klisen se výkonnost patrně vůbec neprověřovala. Tato zásada trvala až do 19. století, kdy se i při vzniku chovatelských svazů aplikovaly výkonnostní zkoušky převážně jen u hřebců.

4.3. Koně rytířů

Základním atributem rytíře byl kůň. Ve středověku byli velmi oblíbení mimochodníci. Jejich sláva dlouho nepohasínala a přetrvávala po několik staletí novověku. Tito koně byli velmi vytrvalí a byli velmi příjemní k jízdě, protože se na nich jezdec neunavil tolik, jako při jízdě na koních s normálním chodem. Ceněnými rytířskými koňmi, byli koně ukořistěné při křížových výpravách v Orientu. Cílem bylo využít tyto koně z Orientu k chovu a to křížením s chladnokrevnými klisnami. U válečných koní se požadovala velká mohutnost, přiměřená rychlost, tvrdá konstituce, určitý stupeň příježděnosti a vynikající pracovní charakter. Podklady naznačují, že rytířští koně byli často na vyšší noze, tzn., že tehdejší chladnokrevník nebyl v hrudi hluboký a že hloubka hrudi v poměru k výšce byla menší, než je tomu u chladnokrevných plemen dnes.

4.4. Kůň v lovectví

Velkými společenskými událostmi, pořádané v průběhu roku, ale především v podzimním období, bylo pořádání honů a štvanic, které byly zakončené velkými hostinami a společenskými hrami. Vládcí karolínské doby se proslavili pořádáním velkolepých honů spojených se společenskými událostmi. Královské honitby však byly přísně střeženy. Lesy, které náležely králi, byly přísně střeženy a jakýkoli přestupek v těchto lesích, **znamenal zaplacení pokuty až do výše 60 šilinků**. Pro srovnání: **cena krávy činila 1 šilink, cena klisny 3 šilinky a cena hřebce 6 šilinků**. K honům bylo

pozváno panstvo z okolních hradů. Velmi oblíbené byly také štvance na medvědy, jeleny a divoké kance, kterých byla ve středověkých lesích hojnost. Úspěch lovů a štvanců závisel na bohatých zkušenostech lovčího, vycvičeném personálu, střeleckých a jezdeckých umění účastníků a výkonnými jezdeckými psy. A samozřejmě byla velmi důležitá výkonnost koní. Museli to být spolehliví skokani přes nejrůznější přírodní překážky, vytrvalost a i psychicky odolní.

V dnešní době se vždy na podzim pořádají tzv. Hubertovy jízdy, které bývají tradičním zakončením jezdecké sezóny a je vzpomínkou na středověké štvance. V předu jede jezdec na koni, který má na rameni připevněný „ocas lišky“ a ostatní jezdci na koních se ho snaží dostihnout. Kdo první mu z ramene strhne „ocas lišky“, stane se vítězem Hubertovy jízdy.

4.5. Funkce koní v ceremoniálních obřadech

Čím větší byla moc středověkého panstva, tím důležitější byla jejich reprezentace na veřejnosti. Čím okázaleji se pohyboval panovník na veřejnosti, tím více se prohlubovala společenská diference mezi ním a poddanými. Například při cestě francouzského královského dvora Františka I. **bylo v koloně 12 000 koní.** K ceremoniálním účelům středověké společnosti musel být kůň exteriérově krásný a drezurně dobře připravený. Náročné bylo i vhodné spárování koní pro vícespřeží. Velmi záleželo na stejné barvě, temperamentu a chodu koní.

Stejně tak jako se kůň podílel na světských slavnostech, podílel se i na smutečních obřadech. Ve středověku byly při pohřbech konány závody spřežení, které byly součástí pohřebního rituálu. Určitou představu o tom, jak byli koně významní si lze učinit z Chaucerových Canterburských povídek ze 14. století. Kdy z první povídky rytířovy, když byl na poslední počtě mrtvému Arcitovi přivedeni tři oři- bělouši. Zbrojnoš na prvním koni držel štít zemřelého, druhý jezdec držel jeho kopí a poslední třímal turecký luk, který měl i řemení ze zlata. Koně ve středověku symbolizovali úctu a hold pozůstalých zemřelému a jejich koně doprovázeli své pány na jejich cestě poslední.

4.6. Poselské spoje

Se zánikem západořímské říše se postupně i římské poštovníctví rozpadalo. Poštovní zařízení „cursus publicus“ pozvolna upadalo. Nové podněty podmiňující obnovu nebo alespoň zlepšení přináší karolínská doba. Karel Veliký zřídil v r. 807 ke správě nově vzniklé říše nové spoje, které směřovaly z Francie do Španělska, Itálie a Německa. I poslové z českých zemí používali tyto silnice při doručování zpráv do byzantské říše i do zemí jižních a západních. V Čechách byl stav cest v 8. až 11. století velmi špatný. V 10. století byly velmi používány stezky či cesty do Bavor pro styk s německými falci. Známa byla trasa Praha – Písek - Č. Budějovice – Linec a odbočka z ní Bosňany – Prachatice – Pasov. Pokud šlo o poselstva panovníků, jednalo se vždy o větší komonstvo, dobře na cestu vybavené s ozbrojeným doprovodem. V 11. století byli převážně poslové pěší. Koncem 11. století se poselská služba výrazněji rozmáhala. Postupem času se začaly zvyšovat nároky na dopravu díky většímu rozmachu obchodu a ve 13. století se cesty zlepšovaly a tím i vyšší využití tažné síly zvířat. U koní se začínaly postupně používat chomouty, proto hmotnost nákladů mohla být zvýšena. Ve 14. století se vytvořil dokonce již zvláštní úřad pro udržování silnic.

(Dušek, APROS)

Tyto poselské spoje mohli vykonávat pouze velmi fyzicky silní muži. Službu vykonávali po dobu 5 až 10 let. Byla to tedy služba velmi náročná. Posel zprávu přijal a doručil ji osobně, bez ohledu na vzdálenost a pak se vracel nazpět. Doručování zpráv bylo velmi zdoluhavé a teprve až na rozhraní středověku a novověku vzniká účinnější poštovní organizace. Tato služba byla fyzicky náročná ale především i pro koně. Pro posly byli vybíráni koně konstitučně velmi tvrdí a již starší. Jako poselští koně se osvědčovali koně s podílem orientální krve.

4.7. Kuň ve středověkém zemědělství

Postavení koně ve středověké zemědělské výrobě bylo ovlivněno převratnými změnami v pozemkových vztazích, které nastaly v 8. a 9. století. Vlastníkem pozemkového fondu byla feudální společenská vrstva a feudální panství nahradilo svobodné rolnické občiny-marky. To znamenalo, že se feudální panství dělilo na vlastní

usedlost feudála, ke které patřila půda, a na vesnici s přiděly půdy závislých rolníků. Tato struktura předurčovala rozsah chovu koní a jejich využití.

Z archeologických nálezů se ukazuje, že již v 6. a 7. století převládala v zemědělství spíše pěstební činnost. Pěstovaly se všechny obiloviny, především proso, ječmen a pšenice. Chovaly se i různé druhy hospodářských zvířat (kůň, skot, ovce, koza, prase, drůbež).

V zemědělství byli používáni koně různých plemenných typů, které se formovaly místními přírodními podmínkami. V dlouhém období středověku doznávaly jednotlivé chovy koní určitou proměnlivost. Působily na ně měnící se hospodářské podmínky a také vývoj nové technologie odchovu a výkonu zemědělských prací se promítaly do typových a výkonnostních charakteristik chovaných koní. V západních zemích se choval převážně kůň chladnokrevný nebo těžký teplokrevník. V jižních zemích se chovali spíše koně lehčích plemen. Ve východních zemích to byli koně různých výkonnostních typů s větším zastoupením plemen mongolské plemenné skupiny s přirozeně velkým zastoupením koní východního plemenného typu.

Ve 12. století nastala v hospodářském životě v našich zemích určitá změna, neboť se půda stala hlavním bohatstvím, které podmínilo růst počtu obyvatelstva se zvýšenou zemědělskou produkcí. Ale i přes tento pokrok byl význam koní v zemědělství stále malý, tak jako u nás, tak i v ostatních zemích. Se začínající kolonizací **v 12. století se zvýšila poptávka po orné půdě a i přechod na trojhonný systém vyžadoval kvalitnější orbu a tím tedy orbu koňskými potahy.**

Zajímavé údaje o rozsahu využívání koní a volů jako potažních zvířat vyplývají z inventářů z období let 1273 až 1425: (Dušek, APROS)

- U vrchnostenských dvorů byli podle 44 inventářů používáni jen koně u 32 dvorů, volí jen u dvou a u ostatních dvorů byly používány jak koňské, tak volské potahy
- U farních dvorů podle 58 inventářů byli pouze koně používáni u 54 dvorů a pouze volí u dvou

- V komendách řádu německých rytířů byli podle 103 inventářů používáni pouze koně v 99 případech

Z těchto údajů je patrné, že koně byli již používáni v daleko větším rozsahu než tažní voli. A tato vybavenost byla u řádu německých rytířů a u církevních dvorů daleko větší než u dvorů vrchnostenských. Z těchto šetření a s přihlédnutím ještě k jiným zprávám o využití tažné síly zvířat ve středověkém zemědělství vyplývá, že již ve 13. a 14. století byl kůň využíván v tahu ve větším rozsahu. I když to byli převážně feudální vlastníci zemědělských dvorů, kdo je využíval ve větším rozsahu. Koncem středověku připadali na jednu zemědělskou usedlost v průměru českých zemí tři koně. Bohatí sedláci vlastnili v 15. století **pět až šest koní**. K jejich ustájení byly stavěny stáje, které byly vzhledem k vysoké ceně koní z hospodářských budov nejlepší. Chudší zemědělci používali ještě nadále volské či kravské potahy.

Ve 13. a 14. století nastaly v českých zemích změny v hospodářské sféře, které pak podmínily dynamičtější vývoj v oblasti ekonomické a tím následně i ve sféře sociální. Rozhodujícím podnětem vývoje byla peněžní renta. Velmi zajímavý je údaj z té doby o dani za koně. Karel IV. doplnil ustanovení svého otce krále Jana Lucemburského o **daních sedláků, kteří za jednoho koně platili 2 groše**. (Dušek, 1992)

Podívejme se ještě na počty koní na některých středověkých rentových velkostatech, na kterých byla evidence zvířat, budov a zemědělského náradí velmi dobrá. V inventářích byly také zmínky o kobylicích polích: (Dušek, APROS)

- v roce 1394 na statku Bříství byl stav 8 koní orných, 3 koně neprodejní
- v roce 1401 bylo v témže hospodářství 6 koní, 3 koně orní

Tento pokles početního stavu koní v rozmezí sedmi let mohl být způsoben válečnými událostmi nebo nákazami.

- v roce 1406 na statku Býčkovice byl stav 7 pracovních koní, 3 koně mladí, 6 koní nepracovních

- v roce 1306 až 1399 na farním dvoře Činevsi stav 5 koní, 6 klisen a 2 koně pracovní
- v roce 1383 podle inventáře Komendy řádu německých rytířů v Bobrovicích u Kutné Hory se vykazuje 29 koní na kobylich polích a 14 koní orných, tedy pracovních, tažných. V r. 1404 na tomto objektu bylo vedeno 26 koní orných a 3 klisny chované na pastvinách
- v roce 1382 v komendě v Řepíně u Mělníka se uvádí 7 koní ve stáji (pracovních) a 21 koní na kobylich polích
- v roce 1620 v Žehušicích bylo zde chováno 39 hřebců, hřebic a hříbat bylo 21 chováno v oboře, to uváděla zpráva z inventáře o chovu koní na kobylich polích

K uvedené evidenci koní je nutno poznamenat, že pro označení typu koní a jejich použití jsou v dobových urbářích používány různé názvy,. Zásadně však lze za označení považovat koně orného, pracovního, tažného, plužního. Při označení koní mladých se jednalo patrně o mladé koně ve výcviku, kteří ještě nebyli zařazení do koní pracovních.

Zajímavé je také určitě zmínka o pivu, kterého bylo nápojem vozků a které se vařilo v hospodářských dvorech. A právě v těchto pivovarech byli pracovní využívaní také koně. I když vaření piva bylo známé již v pedantických kulturách v říši Sumérů, pochází první zmínka o vaření piva v českých zemích teprve z roku 1088, a to v zakládací listině kapituly Vyšehradské- Patronem pivovarníků byl flanderský král Gambrinus.

Potažní práce při rozvozu piva byla pro koně tak typická , že si tito koně vydobyli přízvisko „**pivovarští koně**“, kteří byli oslavováni i v lidových písních a často zobrazováni.(Dušek, 1992)

4.8. Chov koní v našich zemích v nedávné minulosti

Značné škody utrpěl náš chov v třicetileté válce, v které se značná část válečných akcí odehrávala právě v českých zemích. Velmi vyčerpávající byly však i zimní pobyty vojsk, neboť zajištění jejich výživy decimovalo tehdejší zemědělství.

V 17. a 18. století se velmi uplatnili těžší koně- koně starokladrubští, kteří nabyli velké obliby jako reprezentační karosiéři v tahu těžkých kočárů a byli vyhledáváni pro potřeby ceremoniálu.

V 18. století se začala měnit struktura plemen koní, tak jak ji vyžadoval rozvíjející se průmysl v manufakturách. Rozhodující se stala rychlost v dopravě vývin tažné síly. Začali se prosazovat koně anglických plemen.

Koncem 18. století se v Evropě neustále zvyšovala poptávka po koních, a to i k tažným účelům (k dopravě, do průmyslu, do přístavů, do dolů atd.), a tak začala vznikat četná plemena, plemenné rázy. Dále také požadavky od vojenské správy (pro dělostřelectvo, zásobovací oddíly, lehká jízda) přispívaly k rozšíření chovu koní. K zvelebení byla provedena řada opatření a to především formou zakládání převážně vojenské hřebčince. Význam koně v zemědělství byl stále druhořadým. Pouze v přímořských oblastech s dostatkem pastvin byl vývin zemědělských koní uspokojivý. A proto, mělo-li zemědělství stačit rozvíjejícímu se průmyslu, bylo nutné zvyšovat i v zemědělství produktivitu práce. Ta byla podmiňována výkonnou tažnou silou, kterou byl právě kůň. A tak již v první polovině 19. století nastává značný rozmach jeho chovu. Úroveň chovu koní zvyšovala intenzitu hospodaření a produktivitu práce, a proto si i **hospodářský kůň vydobyl přednostní postavení mezi domácími zvířaty.**

Využití koní ve vojsku kulminovalo koncem 19. století. Určitě zajímavá je zmínka, že ještě **v první světové válce bylo využito 1,5 miliónu koní, z nich bylo bohužel usmrceno až 60%.** Poslední velká jezdecká bitva byla svedena v první světové válce v r. 1915. Chov koní byl i nadále řízen vojenskou správou, která v koncepčních záměrech prosazovala zájmy vojenské, a ne zemědělské. Typ chovaných koní ale zemědělcům nevyhovoval. Proto v r. 1872 bylo vyhověno požadavku na větší rámec koní a jejich mohutnost. Od roku 1869 dodávaly hřebce do českých zemí hřebčiny v Radovci a v Piberu. Ale ani těmto hřebčínům se nepodařilo splňovat požadavky

zemědělství na hřebce většího rámce a mohutnosti. Řízení chovu koní proto bylo převzato Ministerstvem orby a to prostřednictvím zemské komise pro chov koní.

Stav hřebců v Čechách (včetně země moravskoslezské) v roce 1868: (Dušek, 1992)

- 178 orientálních koní, 197 anglických polokrevníků, 63 noniů, 46 kladrubských 19 norfolků, 7 lipicánů, 4 anglického plnokrevníka, 6 peršeronů a 4 norici.

K udržení typů koní bylo vytvořeno pět chovných oblastí:

1. Oblast norická
2. Oblast těžkého pracovního koně
3. Oblast středního tažného i jezdeckého koně
4. Oblast lehčího typu koně (rovněž vícestranný užitkový typ)
5. Oblast pro chov lehkého koně

Čechy byly rozděleny do oblastí 1. a 2. typu, Morava a Slezsko byly zařazeny do 3. oblasti.

Při této první rajonizaci působilo v Čechách 493 hřebců (18 anglických plnokrevníků, 192 anglických polokrevníků, 22 norfolků, 59 anglonormanů, 14 hannoverských, 37 oldenburských, 81 orientálních polokrevníků, 4 lipicáni, 2 kladrubští hřebci. Kromě toho na stanicích působilo 40 norických a 7 peršeronských hřebců.

Při druhé rajonizaci v roce 1891 to bylo už 23 anglických plnokrevníků, 111 anglických plnokrevníků, 100 norfolků, 37 noniů, 116 anlonormanů, 1 hannoveský, 62 oldenburských, 35 orientálních polokrevníků, 3 lipicáni, 11 kladrubských a 2 klusáci. U chladnokrevných hřebců byli již v převaze belgičtí hřebci (27), zatímco noričtí byli jen tři a suffolk jeden.

Brzy se však struktura plemenného zastoupení opět mění.

V roce 1896 bylo ve stavu: 23 anglických plnokrevníků, 118 anglických polokrevníků, 94 norfolků a hackneyů, 44 noniů, 90 anglonormanů, 9 hannoverských a 75 oldenburských hřebců. Z 51 chladnokrevných hřebců bylo 15 noriků, 11 ardenských, 9 vallonských (tedy 18 belgických) a 15 suffoků.

Počet chladnokrevníků se postupně zvyšoval a v r. 1911 jich bylo již ve stavu 296, zatímco teplokrevných hřebců bylo 260.

Poslední údaj o plemenném zastoupení hřebců působících na přípouštěcích stanicích uvádíme z roku 1914: 22 anglických plnokrevníků, 118 anglických polokrevníků, 44 norfolků, 6 hannoverských, 220 oldenburských, 37 východofríských, 27 anglonormanů, 19 noniů, 2 klusáci, 74 orientálních polokrevníků, 2 kladrubští a 2 lipicáni. Dále pak v chovu působilo 429 belgických a 138 norických hřebců. Tedy poměr 573 teplokrevných hřebců k 567 chladnokrevným ukazoval na dosažení určité rovnováhy. Tato proměnlivost plemenné struktury ukazuje na výrazné vlivy vyvíjejícího se zemědělství, v kterém se zvyšovaly nároky na tažnou sílu a to vše se proto promítlo na počet chovaných chladnokrevníků. Naopak jejich rozšiřování se bránili chovatelé teplokrevných koní zmohutňováním jejich chovu oldenburskými importy. Avšak ani takový plemenářský postup nesplnil očekávání, neboť i při určitém zvýšení mohutnosti potomstva byla domácí populace konstitučně zeslabována.

Kvalitativní rozvoj chovu koní se dále zdokonaloval a to především zvyšující se celkovou úrovní plemenářské práce a to výběrem hřebců i klisen. Pokrokem bylo zřizování chovatelských svazů, které spolupracovaly se státními hřebčinci při prosazování chovaných záměrů. Velmi kvalitativním pokrokem při zlepšování výkonnostního potenciálu chovaných populací koní byly výkonnostní zkoušky hřebců, které trvají dodnes.

4.9. Kůň ve světové válce

V období mezi světovými válkami byl kůň velmi důležitý v dopravě, zemědělství v armádě, a pozvednutí chovu se věnovala velká pozornost. O chov koní se staral na prvním místě stát, dále pak země v rámci svých samospráv a dobrovolnické spolky chovatelů.

Po druhé světové válce však význam koní prudce klesá a po nucené kolektivizaci v roce 1948 jich skončily na jatkách jako nepotřební. V porovnání s rokem 1955 je nyní u nás pouhých **8,3% koní**. (Štrupl, 1983)

Během celé první světové války se koně používali všude- jako tažní, nákladní i jezdeckí. A opět to byla válka krutá do všech důsledků, koně nevyjímaje. V bitvě

u Verdunu v roce 1916 v jediný den zahynulo 7000 koní, a to se ještě nepokládalo za nějak velkou jezdeckou bitvu.

Na východní frontě bojovala kozácká, rakousko-uherská a německá kavalerii. Na Středním Východě operovaly pouštní jezdecké pluky o síle až 200 000 jezdců. Často musely urazit denně okolo 100 km bez vody a píče pro koně. Jednou z akcí, která popisuje účinnost kavalerie, je útok 172 jezdců na prapor turecké pěchoty a tři prapory dělostřelstva, které zcela rozprášilo.

Na českém území se válka dotkla i dostihů. V tribuně pardubického závodiště byla zřízena vojenská nemocnice, mnoho koní bylo odvedeno na frontu a také jezdci vyměnili dresy za uniformy.

Přestože ve druhé světové válce už koně nahradila rozvíjející se technika, měli Němci ve vojsku 800 000 koní a Rusové 1 250 000. Při obsazení Polska Německem v roce 1939 Poláci vyrazili na zoufalou obranu na 90 000 koních proti německým tankům.

Za poslední jezdeckou operaci můžeme pokládat útok ruské kavalerie v roce 1941 proti Němcům. Jezdci útočili na ohromenou německou pěchotní divizi a řítilo se tak přímo do palby jejich lehkých zbraní a artilerie. **Padlo všech 2000 koní a mužů.** Z Němců nepadl nikdo.

Přesto koně ještě našli využití jako nepostradatelná tažná a nákladní zvířata v italských horách nebo barmské džungli.

„Příběhy koní ve válce jsou dějinami statečnosti. Je paradoxem, že nyní, v době nástupu vojenské techniky, mají mnozí vojáci pocit, že člověk ztratil nesmírně důležitou schopnost soucitu a obětování, pramenící z nesobeckosti, věrnosti a lásky tohoto nejstaršího bojového druhu.“ (Kolektiv autorů, 1995)

5. Kůň ve službách člověka v současnosti

Zatímco v kapitole „Kůň ve službách člověka ve středověku“ jsem se věnovala soužití člověka a koně spíše v historickém kontextu, zaměřím se v následující kapitole spíše na konkrétní oblasti lidského života, do kterých kůň vstoupil. Podrobněji zde rozepíšu i některá témata, kterých jsem se dotkla už v první kapitole.

5.1. Plemena koní a jejich rozdělení

Plemena koní chovaná v jednotlivých světadílech vznikla pod vlivem různých přírodních podmínek a chovatelských směrů. Celkový počet dosud vyšlechtěných a známých plemen koní se odhaduje na více než 400.

Plemena koní lze třídit podle těchto hledisek: (Navrátil, 2000)

1. podle stupně prošlechtění (plemena místní – původní – primitivní, plemena přechodná – zušlechtěná, plemena ušlechtilá – kulturní)
2. podle převládající užitkovosti (plemena jezdecká, klusácká, dostihová, kočárová, tažná, těžká tažná, soumarská nebo s kombinovanou užitkovostí – jezdeckotažná, jezdeckosoumarská apod.)
3. podle geografického rozšíření (plemena stepní, horská, severská, jižní apod.)
4. podle země vzniku (plemena anglická, francouzská, americká, německá, ruská apod.)
5. podle mohutnosti (plemena malá, střední a velká)
6. podle kraniologických typů (plemena brachycefální – krátká lebka a dolichocefální – dlouhá lebka) a nebo podle profilu lebky (štíčí, rovná a klabonosá)
7. podle fylogenetického původu (plemena stepní, východní, západní a severská).

Základ pro toto rozdělení, které spojuje s fylogenií⁵ i geografické hledisko, položil rakouský paleontolog a zoolog Antonius. Toto rozdělení, uvedené v následujícím přehledu převzala i česká zootechnická a hipologická škola představovaná akademikem PhDr. et MUDr. Františkem Bílkem, DrSc, který byl zakladatelem československé zootechnické a hipologické školy.

Dále se koně řadí do následujících základních skupin: (Navrátil, 2000)

1. skupina koní stepních – mongolských (primitivní): prapředek kertak (*Equus Przewalski*)

⁵ Pozn.: Fylogenie je nauka o vývoji živočichů a rostlin

2. skupina koní východních – orientálních (koně teplokrevní): prapředek tarpan (*Equus Gmelini* Ant.) v minulém století byl vyhuben, zachovala se pouze varianta tzv. lesního Tarzana v podobě koně bilgorajského v Bieloviežském pralese⁶
 - a) podskupina koní íránských – kůň achaltekisnký, perský, turkmenský
 - b) podskupina koní arabských – arabský plnokrevník (O1/1, OX), arabský polokrevník O1/2, nejznámější kmeny Shagya a Dahoman), kůň berberský
 - c) podskupina koní odvozená z araboberberské krve (kůň andaluský, kladrubský, lipický, lusitanský, fríský, angloarab, appaloosa, palomino, albino, criollo, mustang, orlovský klusák, quarter horse, western horse)
 - d) podskupina koní anglických – anglický plnokrevník (A1/1, XX), anglický polokrevník (A1/2, nejznámější kmeny Przedswit, Furioso, Nonius, Gidran), kůň hannoverský, oldenburský, trakenský, východopruský, holštýnský, francouzský jezdecký, český teplokrevník, Camargský kůň a další
3. skupina koní západních – okcidentálních (koně chladnokrevní): prapředek diluviální kůň západní (lesní) (*Equus Robustus Stegmanni*); kůň ardenský, brabanstský, vlámský (souhrnně belgický), norický, bretoňský, buloňský, comtois, percheron, shireský, clydesdalský, hafling, Norický kůň
4. skupina koní severských- nordických: prapředek *Equus gracilit* Ewart; shetlandský pony⁷, velšský pony, newforest pony, connemara, dartmoorský, islandský, huculský, fjorský.

Přesné zařazení jednotlivých plemen do skupin bývá někdy obtížnější, protože v průběhu vývoje některého plemene docházelo k zušlechtování plemen z jiné skupiny a někdy dokonce k překrytí plemene původního.

5.2. Význam a využití koní

„Celá naše historie je jeho dílem. My jsme jeho dědici a on je naše dědictví“⁸

(Ronald Duncan, *The Horse*)

⁶ Pozn.: Bieloviežský prales se nachází na severovýchodě Polska

⁷ Pozn.: pony je označení plemene malých koní, kteří dosahují kohoutkové výšky do 148 cm

⁸ Navrátil J., *Základy chovu koní*, Praha: Institut výchovy a vzdělávání Mze, 2000, s. 3

„Člověk, obklíčený živly, které se spikly k jeho zkáze, by navždy zůstal otrokem, kdyby z něho kůň neudělal krále.“⁹

(Elwyn Hartley Edwards, The Ultimate Horse Book)

„ Kde na tomto širém světě může člověk najít vznešenost bez pýchy, přátelství bez závidění nebo krásu bez marnivosti? - Tam, kde půvab je tvrzen svalem a síla poutána jemností. On slouží bez podlézavosti, bojuje bez nepřátelství. Není nic tak silného, nic tak mocného, nic tak rychlého, nic tak trpělivého“¹⁰

(Ronald Duncan, The Horse)

Vztah člověka a koně je znám již od pradávna. Koně spoluvytvářeli dějiny světa a podíleli se na vývoji lidské společnosti.

Rozvojem techniky význam koně v oblastech vojenství, válečnictví a dále jak jsem uvedla v kapitole 4, postupně zeslábl a stále výrazněji se přesouvá do oblasti kulturní a sportovní, čímž člověk vlastně prezentuje svou touhu po návratu k přírodě a k utíká od všedního shonu velkoměst a touží po odreagování se od všedních starostí.

V současné době můžeme význam koní rozdělit do těchto oblastí: (Navrátil, 2000)

- Využití v kultuře a sportu, které je v současnosti nejrozšířenější
- Využití tažné síly hlavně v lesnictví, kde je i nyní úloha koně z ekologického hlediska nezastupitelná
- Využití v zemědělství při tzv. vnitropodnikové dopravě, popř. při některých specifických zemědělských pracích
- Využití k nošení nákladů (soumarští koně) v horských oblastech
- Využití na produkci surovin (mléka, masa, kůže, žíní, srsti, kopyt, hnoje a hlavně krevního séra a očkovacích látek pro humánní i veterinární lékařství, kde je význam a poslání koní nenahraditelné)

⁹ Navrátil J., Základy chovu koní, Praha: Institut výchovy a vzdělávání Mze, 2000, s. 3

¹⁰ Mahler, Z., Člověk a kůň, České Budějovice: Dona, 1995, s. 33

5.2.1. Význam koní v kultuře a sportu

Došlo k poslední proměně funkce, kterou koně v životě lidí dosud plnili – na první, nejdůležitější místo vystoupilo jejich poslání sportovní a společenské.

Význam koní v kultuře a sportu můžeme charakterizovat v tomto přehledu: (Navrátil, 2000)

- soutěže (sport)
 - jezdecké
 - skokové – parkury
 - drezurní
 - kombinované (military- všestranná způsobilost)
 - voltiž – gymnastika na neosedlaném koni
 - westernové (v Evropě)
 - distanční jízdy (v USA a postupně i v Evropě-endurance)
 - záprahové
 - parkury
 - drezurní
 - kombinované (nejčastější)
 - dostihy spřežení
 - kombinované vozatajsko- jezdecké
 - dostihy
 - cvalové - rovinové (klasické = chovné a ostatní
 - překážkové - proutěné překážky
 - steeplechase
 - klusácké
- turistika
 - na osedlaném koni (v sedle)
 - v záprahu
- rekreační ježdění

- léčebné ježdění
 - hiporehabilitace – léčba pohybového ústrojí jízdou na koni
 - hipoterapie – léčba mentálních poruch kontaktem s koňmi
- hry
 - pushball (koňská kopaná)
 - koňské pólo
 - koňská košíková
 - ostatní hry (zvl. Asijských národů)
 - Hubertova jízda (slavnostní zakončení jezdecké sezóny tzv. „honem na lišku“)
 - skijöring (lyžování za koněm)
- hobby
 - držení koně
 - chov koně
- ostatní
 - přehlídky – výstavy – „koňské show“
 - jízdní policie
 - celní stráž
 - moderní pětiboj (disciplíny : parkur, plavání, šerm, běh a střelba)
 - film (např. historický, kaskadéři apod.)

V mnoha případech došlo i stále dochází k prolínání a přechodu původně tradičního pracovního použití koně ve sportovní disciplíny. Prakticky všechny záprahové sporty mají původ v pracovním, popř. vojenském využití koní, stejně tomu je i u mnoha jezdeckých sportovních soutěží(např. military).

Také nejvyšší stupeň klasické drezúry, tzv. „Španělská vysoká škola“, má kořeny ve válečnictví. Distanční jízdy mají původ v dopravě zpráv. Z původní tvrdé práce severoamerických honáků krav a jejich koní vznikly četné disciplíny rodea.

5.2.2. Dostihový průmysl

Člověk snad odjakživa toužil překonat hranice, které mu dala do vínku příroda, aby se mohl potápět, létat nebo se rozběhnout nejvyšší rychlostí. Právě rychlost dal člověku kůň. A nebyl by to člověk, kdyby se nepokusil mezi sebou změřit síly a soutěžit právě v rychlosti. Tak vznikly dostihy.

5.2.2.1. Počátky dostihů

První dostihy pořádali už Peršané a nechyběly ani v Řecku. Na 25. olympiádě v roce 648 př. n. l. závodili Řekové ve vozech a od 30. olympiády i jezdci na koních. V antickém Římě byly jezdecké hry oblíbenou zábavou, kterou navštívilo až **200 tisíc diváků**.

Kolébkou dostihů však pro mnohé zůstává Anglie, jak se dočteme téměř ve všech knihách tomuto tématu věnovaných.

Anglická šlechta odjakživa milovala koně a pořádala různé závody a soutěže. Nejoblíbenější byly závody mnoha koní, z nichž vyhrál ten nejrychlejší. A už tehdy se divoce sázelo a kvůli protestům v průběhu dostihu se muži byli v soubojích. Mnohý bohatý Angličan neváhal za rychlého koně zaplatit vysokou částku.

Sám král Jakub I. roku 1605 objevil u Newmarketu perfektní dlouhé pláň, vhodná pro dostihy. Založil zde dostihovou dráhu a sídlo, jež se stalo Mekkou dostihů.

A současně s tím, jak se rozvíjely dostihy, vznikalo i nejrychlejší plemeno koní na světě, anglický plnokrevník. (viz v příloze, obrázek č. 2)

Jedním z těch, kdo se zasloužili o jeho vznik, byl i Robert Byerley. V jedné z bitev s Turky roku 1687 ukořistil nádherného východního hřebce. Pojmenoval jej po sobě a bral jej jako věrného druhu do různých bitev. Z mnoha divokých řeží pak vyvázl jen díky hřebcově výjimečné rychlosti. Druhým významným hřebcem byl Godolphin Arabian, který se dostal nejprve do Francie jako dar od tuniského beje králi. Třetím hřebcem se stal Darley Arabian, jehož Angličan Thomas Darley přivezl roku 1704 ze Sýrie, kde jej získal od šejka výměnou za nejmodernější pušku.

Pokud budeme sledovat rodokmen jakéhokoli anglického plnokrevníka, na jeho začátku najdeme vždy jednoho z těchto tří hřebců. Všechna jména jsou zanesena v General Stood Book, Hlavní plemenné knize, která se píše od 18. století.

5.2.3. Sázky

Kapitolou samou pro sebe se stal sázky. Provázely turf snad od nepaměti a každá doba měla svého „sázkaře“, který buď příliš vyhrál nebo příliš prohrál.

„Člověk může být buď úspěšný, nebo sázkař. Spojit tyto pojmy v harmonii se podařilo jen zlomku promile dostihového obecnstva“. (Horáček, 1986)

Ve druhé polovině 19. století se anglickému Jockey Clubu konečně podařilo očistit anglický turf od největších sázkových podvodníků a podobných kriminálních živlů.

Velmi důležitým mužem historie se stal Joseph Oller, který v roce 1865 vymyslel úplně nový systém sázení. Pojmenoval jej pari- mutuel, u nás je známý pod názvem totalizátor. Jde v podstatě o to, že se všechny peníze, vsazené na jeden dostih, dají dohromady, a rozdělí se mezi ty, kteří si správně tipli vítěze. Z celkové částky se strhávalo pouze několik procent jako odměna pro provozovatele. Úplně tak zaniká riziko podplácení a podvádění, protože provozovateli takových sázek je celkem jedno, kdo vyhraje, své procento z provozu má jisté vždy.

Ve Francii tento systém nejdříve odmítali, ale už v roce 1891 se k němu nadšeně vrátili a zrušili všechny ostatní způsoby sázení. Pouhý rok po zavedení monopolu měl totalizátor **obrat celých 170 milionů franků**. (Horáček, 1986)

5.3. Kuň v Evropských bezpečnostních složkách

První zmínky o speciálních policejních sborech nacházíme už v antickém Řecku a Římě. Městské bezpečnostní složky, které zajišťovaly bezpečnost uvnitř města, se staly předchůdci pozdějších policejních sborů. Na zemských cestách, kde se to jen hemžilo různými lapky, zbojníky a loupeživými rytíři, zajišťovaly bezpečnost složky, které se staly zárodkem budoucího četnictva.

5.3.1. Četnictvo

Četnictvo bylo vojensky organizovaným sborem s policejními úkoly ve své územní příslušnosti, a to především na venkově.

V roce 1934 byly zreorganizovány i německé bezpečnostní složky. Součástí ochranné policie se stala i jízdní policie. **Z celkem 25 000 četníků bylo asi 1 200 jízdních.**

Během 1. světové války vznikla nutnost četnictvo výrazně posílit. V monarchii sloužilo 30 000 četníků, poměr jízdních a pěších činil v Rakousku 1: 43(**měli 340 koní**), v Uhrách 1:10 (**1 244 koní**)

5.3.2. Policie

Policisté jsou městskými bezpečnostními složkami.

Jízda v armádě se u nás uplatňovala ještě po 2. světové válce, až do poloviny 50. let. Pohraniční stráž využívala koně do poloviny 60. let, poté koně na dlouhou dobu zmizeli a jejich použití v bezpečnostních složkách bylo obnoveno až po roce 1990.

Přesto nejsou jízdní oddíly příliš početné a koně jsou nejvíce využíváni především při srocení lidu (nepovolené demonstrace, fotbalové zápasy a ostatní sportovní události. Už v zákoně 283/ 1991 o Policii České republiky je v §38 mezi donucovacími prostředky uvedeno „vytlačování koňmi“.

5.3.3. Jízdní policie v České republice

Oddíl jízdní policie Městského ředitelství Policie ČR Brno byl založen v únoru 1993. Zpočátku měl sedm služebních koní. V roce 1995 vznikl nový samostatný areál jízdní policie v Brně- Medlánkách.

Do policejní služby v hlavním městě Praze se koně vrátili po padesátileté přestávce v roce 1991. Kdysi jízdní policie patřila k běžnému obrazu tohoto města. Nacističtí okupanti po březnu 1939 sice ponechali ve struktuře pražské uniformované policie i jízdní oddělení, ale vzhledem k celkové nedůvěře k českým policistům nepočítali s jejich nasazením při hromadných akcích. Hlavní služební aktivitou jízdních hlídek zůstala po celou dobu tzv. Protektorátu Čechy a Morava hlídková služba v okrajových částech Prahy.

„Šlo o řešení drobné kriminality typu krádeží v zahrádkářských a chatových koloniích, kde, obdobně jako dnes, je kůň ideálním pomocníkem policisty při přesunech a stíhání osob ve volném terénu“ (Marek, 1998)

„Při plnění každodenních služebních úkolů Policie ČR je kůň velmi důležitý z hlediska prevence získávání důvěry občanů k policii. Jde o velmi náročnou a specifickou práci. Spojení policejní práce a koně je problematika „staronová“, která byla součástí policie vždy, a pravděpodobně bude i nadále.“ (Navrátil, 1997)

5.4. Hiporehabilitace

Hiporehabilitace patří k nejkompexnějším terapiím. Spojeny jsou v sobě totiž prvky fyzioterapie, psycho- a socioterapie. Je to cílená terapie, kdy středem zájmu je vždy klient a jeho problém (ať už fyzický, psychický nebo výchovný). Kůň není účel, ale prostředek v rukou terapeuta, který se plně podřizuje metodice terapie. (Hermanová, 1998)

Hiporehabilitaci tvoří tři samostatné formy:

- Hipoterapie
- Pedagogicko – psychologické ježdění
- Sportovní a rekreační ježdění handicapovaných

5.4.1. Hipoterapie

Hipoterapie je složitá rehabilitační metoda (nikoliv vození na koni)

„Je to forma fyzioterapie, kdy pomocí balanční plochy tvořené hřbetem kráčejícího koně se fyzioterapeut snaží přiblížit klinickou (patologickou)hybnost klienta hybnosti fyziologické (pomyslné normě).“ (Hermanová, 1998)

První písemné známky o léčbě jízdou na koňském hřbetě pocházejí podle tvrzení některých odborníků již z roku 1600. Lékaři se však k pojmu hipoterapie začali přiklánět až v době, kdy dánská sportovkyně Liz Hartellová, doživotně postižená následky dětské obrny, získala v roce 1952 na Olympijských hrách v Helsinkách stříbrnou medaili. Reakcí na její úspěch se stalo zakládání hipoterapeutických center v Evropě a následně i ve Spojených státech. Oficiální organizace, provozující hipoterapii na území USA, byla založena roku 1969 a již během prvního roku svého působení se jí podařilo vybudovat čtyři centra a získat téměř šedesátku členů. Nyní tzv.

NARHA(North American Riding for the Handicapped Association) zastřešuje 480 terapeutických center s více než 1700 členy.

Charakteristiku hipoterapie lze nastínit v několika bodech:

- Přijetí klienta na podkladě indikace lékařem
- Přítomnost vyškoleného fyzioterapeuta
- Rehabilitační plán (metodika)
- Včasná aplikace
- Individuální přístup
- Pravidelnost, dostatečná intenzita, dlouhodobá aplikace

Aby léčba probíhala co nejlépe, je nutné dodržet několik následujících podmínek:

- dokonalý zdravotní stav a mechanika pohybu koně
- výběr koně podle diagnózy a klinických příznaků
- znalost kineziologie
- znalost metodiky hipoterapie
- psychické předpoklady klienta- záporné emoce mohou ztížit nebo v případě hipoterapie doslova zabránit provedení fyzické terapie
- fyzické předpoklady

Hipoterapii provádí fyzioterapeut, který absolvoval kurz hipoterapie. Ten přijímá klienty na podkladě doporučení příslušného odborného lékaře. Provede vyšetření , stanoví rehabilitační plán, určí metodiku a vybere potřebný typ koně.

Hipoterapie je metodiky náročná a riziková terapie, kdy neodborné provedení vede k tvorbě a fixaci patologické hybnosti.

5.4.2.Pedagogicko – psychologické ježdění

Tento název zahrnuje psychoterapii a socioterapii prostřednictvím koně. Terapie je zaměřena na klienty psychiatrie, děti v péči speciálních pedagogů a mentálně retardované děti. Kůň koriguje psychické a fyzické příznaky, vyvolané dušním onemocněním, nebo poruchami v chování dětí a adolescentů.

Metodika terapie je velmi různorodá. Řídí se především fyzickými a psychickými předpoklady klientů, důraz je kladen zvláště na navázání kontaktu klienta s koněm a na práci ve stáji. Klienti koně pozorují, hladí ho, ošetřují, sedlají, cvičí na něm, hrají hry, soutěží, jezdí v terénu. Terapeuti vyžadují od klientů maximální samostatnost a spolupráci při plnění úkolů.

5.4.3. Sport handicapovaných

Hlavním cílem je zapojení zdravotně handicapovaných občanů do společnosti. Počáteční rekreační ježdění může vyvrcholit až účastí handicapovaných sportovců na speciálních jezdeckých soutěžích. Handicapovaný jezdec si obvykle vybere jednu z jezdeckých disciplín, kterou absolvuje v míře, která odpovídá jeho zdravotnímu stavu. Zásadou je, že se jezdcům původní zdravotní stav nesmí zhoršit, proto je nutná při jakýchkoliv nesnázích konzultace s fyzioterapeutem, případně návrat k hypoterapii, která ježdění každého handicapovaného člověka předchází.

5.5. Chov koní v ČR

5.5.1. Národohospodářský význam chovu koní v ČSSR

Ve všech vyspělých státech světa probíhala a stále probíhá přestavba zemědělské výroby. Význam chovu koní se zmechanizováním většiny prací a využitím jiné tažné jednotky (hlavně traktory a nákladní auta) přesouvá ze zemědělské potřeby do oblasti sportovního a rekreačního ježdění.

Při snižování početních stavů koní nastal v posledních letech, ale spíš už desetiletích kritický stav. V roce 1947 bylo v ČSSR téměř 650 000 koní - byl to nejvyšší poválečný stav. V roce 1965 to bylo 204 000, v roce 1974 83 645 a v roce 1979 již pouze 46 751. Začátkem sedmdesátých let byla reprodukce zajištěna pouze na 40-45 %. V roce 1979 se odchovalo 3085 hříbat do jednoho roku, ale 5404 bylo z chovu vyřazeno. Při předpokládaných ztrátách byla reprodukce zajištěna zhruba jen na 52 %. Již od roku 1990 bylo třeba chovu koní věnovat mimořádnou pozornost. (Štrupl, 1983)

5.5.2. Chov koní v ČR v současnosti

Postupných snižováním hospodářského významu koně sleduje chov koní v České republice svým zaměřením a využitím evropský trend a převažuje chov sportovních a dostihových koní.

Chov je ve většině států řízen částečně státními organizacemi a částečně chovatelskými svazy. Náš systém i přes velké změny k tomuto systému také směřuje.

V České republice máme hřebčiny, které slouží jako základny pro plemenné hřebce pro zemský chov. V Čechách to jsou hřebčiny v Písku, v Tlumačově, hřebčín Albertovec, Napajedla, Hostouň na Šumavě, hřebčín Kladruby nad Labem a hřebčín Slatiňany a Netolice. (Misař a Jiskrová, 2001)

Základem samotného chovu jsou plemenné klisny, které jsou soustředěny částečně ve velkých chovech. Buď v hřebčinech nebo u ostatních chovatelů, tzv. zemský chov.

Samostatné postavení má Národní hřebčín Kladruby nad Labem spolu s hřebčínem Slatiňany, které zůstaly státními organizacemi s úkolem udržet světovou zvláštnost, naše jediné nejstarší původní plemeno a národní kulturní památku, chov starokladrubskeho bělouše a vraníka.

Početní stavy koní se postupem času velmi měnily. Rozšíření koní v počtu **kolem 64 miliónu** (v posledních desetiletí) je po celém světě, s výjimkou pouští, Antarktidy a oblastí dalekého severu (nad 60. rovnoběžku). Zhruba polovina z nich je chována na americkém kontinentě, v Asii 17 miliónů, v Evropě kolem 10 miliónu, v Africe 3,7 miliónu a v Austrálii s Oceánií 0,6 miliónů. (Navrátil, 2000)

Vývoj početních stavu koní v ČSR (ČSSR, ČSFR) a v ČR je uvedeno v následující tabulce. Pro nízký počet koní v posledních letech jsou údaje nezaokrouhlené.

Početní stavy koní v ČSR a v ČR

Rok	ČSR	ČR
1936	656 000	
1947	747 000	
1950	605 000	
1960	330 000	
1965	204 000	
1970	131 000	
1975	84 000	
1980	45 000	24 000
1985	46 000	28 000
1990	39 000	25 000
1991	34 000	21 000
1992		19 000
1993		18 500
1994		18 132
1995		18 039
1996		19 175
1997		19 052
1998		20 256
1999		22 675
2000		23 835
2001		25 750
2002		30 400
2003		35 600
2004		47 000

(Zdroj: Navrátil J., Základy chovu koní)

Úroveň a stav chovu koní je vždy odrazem ekonomické a kulturní situace státu a budeme doufat, že snižování stavů koní, ke kterému došlo v období 1990 – 1995 v ČR, bylo jen přechodné. A související vážné ekonomické problémy jejich chovu se nebude opakovat a také, že zastavení poklesu a nárůst početních stavů budou trvalé.

Dále je porovnáván počet koní od roku 1993 - 2004 s průměrnou nominální mzdou. Sleduje se závislost počtu koní na nominální mzdě. (viz příloha Graf. č. 1)

5.5.3. Náš chov Starokladrubského koně

Jak jsem již uvedla, naším nejstarším chovným zařízením, které přetrvávalo od svého založení až do dnešní doby je hřebčín Kladruby nad Labem. Hřebčín byl založen Rudolfem II. v r. 1579 v kladrubské oboře.(Dušek, 1992)

V té době bylo úkolem hřebčína produkce španělských koní pro potřebu císařského dvorního ceremoniálu a pro potřebu vojenskou. Chov koní v Kladrubech se brzy značně rozvíjel, avšak vždy jen v rozsahu limitovaném válečnými událostmi. A bohužel nejednou byly zničeny chovatelské hodnoty vytvářené v dobách mírového rozkvětu, zvláště za Karla IV., došlo ke značnému zkrácení chovu.

Kladrubský kůň se typově vyvíjel, avšak s ustálenými charakteristickými znaky. Starokladrubští koně jsou jedním z nejstarších plemen koní. Jde o teplokrevné plemeno, vzniklé na podkladě starošpanělské a staroitalské krve. Chovným cílem je galakarossier-mohutný kočárový kůň, určený k ceremoniálním účelům a reprezentativní službě. Typickým znakem Starokladrubského koně je klabonos, bílá nebo černá barva. Kladrubští bělouši se chovají v Kladrubech nad Labem a Kladrubští vraníci ve Slatiňanech.(viz příloha, Obrázek č. 1)

5.5.3.1.. Stav starokladrubských koní

V současné době je ve stavu k 26.1.2005:¹¹

- 43 plemenných hřebců (22 běloušů, 21 vraníků) zařazených v GZ
- 417 plemenných klisen (223 bělek, 194 vranek)
- 119 registrovaných chovatelů plemenných starokladrubských koní

Do genetických zdrojů stkl¹².koní je zařazeno 329 klisen (78.9%)168 bělek a 161 vranek.

Plemenné klisny jsou zatříděné takto:

- 142 klisen HPK (34,00%)
- 187 klisen PK (44,90%)
- 40 klisen 1.PPK (9.59%)
- 33 klisen 2.PPK (7.91%)

¹¹ http://www.nhkladruby.cz/dokumenty/PCH_04.rtf (20.6.2006)

¹² Pozn.: stkl = starokladrubských

- 15 klisen zatím nezatříděno - priv.chov (3.60%)

Další roztrídění chovatelů dle krajů je uvedeno v příloze (Tab. č. 1).

Národní hřebčín a především ředitelka Ing. Lenka Gotthardová, CSc. se snaží čím dál tím víc chov koní stále zlepšovat a také hřebčín čím dál tím více propagovat. Za to jí patří velký „dík“.

5.5.4. Dotace pro chov koní v roce 2006

5.5.4.1. Dotační programy na udržování a zlepšování genetického potenciálu koní

Podpora zavádění a vedení plemenných knih (dále jen "PK") dle plemen vyjmenovaných hospodářských zvířat

Podpora uznanému chovatelskému sdružení na zavádění a vedení PK podle plemen

- do 50 Kč na ks koní (hřebců a klisen) vedených v PK anglického plnokrevníka a klusáka (dle čtvrtletního průměrného stavu, potvrzeného osobou pověřenou vedením ústřední evidence hosp. zvířat),
- do 60 Kč na ks koní (hřebců a klisen) vedených v PK českého teplokrevníka (dle čtvrtletního průměrného stavu, potvrzeného osobou pověřenou vedením ústřední evidence hosp. zvířat),
- do 100 Kč na ks koní (hřebců a klisen) vedených v PK ostatních plemen koní (dle čtvrtletního průměrného stavu, potvrzeného osobou pověřenou vedením ústřední evidence hosp. zvířat),

Podpora rozvoje přenosu embryí od vybraných dárkyň schválených příslušnými uznanými chovatelskými sdruženími

Subjekt: majitel přeneseného embrya do příjemkyně, u které byla v době od 1.10.2005 do 30.9.2006 potvrzena březost.

Výše dotace:

- do 15 000 Kč na zabřezlou plemenicí po provedeném přenosu embrya u koní.

Podpora příslušnému uznanému chovatelskému sdružení na koně, splňujícího propoziční podmínky chovatelských soutěží "Kritérium mladých koní" na testování užitkových vlastností mladých plemenných koní ve vyšším stupni KU za umístění v chovatelských soutěžích pro 4-6 leté hřebce a klisny v klasických disciplínách.

- do 9 000 Kč na koně, který se umístil na 1. - 3. místě předmětné chovatelské soutěže
- objem finančních prostředků maximálně 2 000 tis. Kč.

Podpora příslušnému uznanému chovatelskému sdružení na klisnu za úspěšné absolvování zkoušky výkonnosti po zapsání do hlavní plemenné knihy (HPK) a plemenné knihy (PK)

- do 16 000 Kč na tříletou klisnu po základní zkoušce výkonnosti plemen český teplokrevník, slovenský teplokrevník,
- do 13 000 Kč na tříletou klisnu po základní zkoušce výkonnosti plemen českomoravský belgický kůň, norik a slezský norik,
- do 7 000 Kč na tří nebo čtyřletou klisnu po základní zkoušce výkonnosti ostatních plemen, pro která je v ČR vedena PK.

Podpora oprávněné osobě dle § 16 zákona, na zajištění plemenitby koní formou inseminace (z tohoto titulu nelze poskytovat dotaci na inseminační dávky, získané od hřebců v majetku Zemských hřebčinců Písek, Tlumačov a Národního hřebčína Kladruby n. L.)

- do 4 000 Kč na klisnu zapsanou do plemenné knihy vedené v ČR, u které byla v roce 2006 potvrzena březost po připuštění formou inseminace v tomtéž roce semenem hřebců, kteří jsou zapsáni ve stejné plemenné knize. Klisna nesmí být v tomto roce zapouštěna přirozenou plemenitbou.

Podpora testování

Podpora osobě oprávněné k provozování zařízení, ve kterých se provádí testování a posuzování hřebečků dle šlechtitelského programu příslušného uznaného chovatelského sdružení koní,

- do 30 Kč na krmný den hřebečka do stáří 2 let,
- do 100 Kč na krmný den hřebečka ve stáří nad 2 roky.

6. Náklady na koně

6.1. Roční náklady za vlastního koně

Každý z nás, kdo miluje koně by si určitě rád jednoho dne pořídil vlastního koně. Ať už je to malá holčička či kluk nebo dospělý člověk. Už když jsem byla malá holka jsem si vždycky přála mít vlastního koně. Ale ono mít svého koně nepřináší jen spoustu radostí, ale i spoustu starostí. A určitě jednou z velikých starostí je „uživit“ koně.

Kolik takový kůň ročně stojí? Nejvyšší náklady jsou na koně samozřejmě vynakládány v prvním roce jeho pořízení.

Uvedeme si zde dva příklady, kdy v prvním příkladě máme koně ustájeného v nájemní stáji, kde je třeba k měsíčnímu nájemnému připočítat náklady na kování, veterinární poplatky za vakcinace, odčervení nebo ošetření, opravy vlastního sedlového materiálu nebo nákup nového, pojištění koně atd. A v druhém případě máme koně ustájeného někde doma a platíme krmení a nezbytné režijní náklady. Nejdříve podle svých poznatků a zkušeností uvedu přibližnou cenu koně plus základní vybavení na koně.

6.1.1. Cena koně

Cena koně se pohybuje od 10 000,- za hříbě (může být klidně dražší) až po dospělého, vycvičeného koně. Cena koně se dále určuje podle toho, pro jaké využití ho kupujeme:

- a. Jezdecký kůň pro rekreační ježdění - 25 000 – 65 000,- Kč.
- b. Kůň pro chovné účely, případně pro sport – pohybuje se ve velkém rozhraní.
Pokud budeme chtít koně, který má po základním výcviku, cena bude přibližně 50 000 – 90 000,- Kč.. Pokud chceme koně pro vysoký sport cena se pohybuje u nás v průměru 120 000 – 500 000,- Kč. Zda si koně pořizujeme ze zahraničí cena se pohybuje kolem 5000 – 50 000,- EUR.
- c. Kůň například pro dítě, které se chce naučit jezdit na koni je orientační cena kolem 40 000,-

6.1.2. Cena vybavení na koně

- a. Sedlo na koně – drezurní – 30 000 – 40 000,- Kč
- skokové – 10 000 – 60 000,- Kč
- b. Uzdečka - 1 000 – 6000,- Kč
- c. Čištění na koně – 1 000,- Kč
- d. Ostatní vybavení (na lonžování, kamaše, bandáže, deka na zimu, odpocovací deka) - 10 000,- Kč

6.1.3. Kůň ustájený v nájemní stáji

Nájemné – průměrné nájemné činí 138,-Kč/ krmný den (zahrnuje krmení, místování, podestýlání a další dle dohody) platí se měsíčně, ročně činí zaokrouhleně	50 000,- Kč
Veterinární poplatky mohou činit přibližně (vakcinace, odčervení, lehká ošetření) Pokud je kůň zdravý	5 000,- Kč
Podkovářské služby – jedno kování stojí průměrně 800,- a koně je třeba kovat alespoň 7x do roka	5 600,- Kč
Opravy vlastního sedlového materiálu	1 000,- Kč
Nákup nového sedlového materiálu	5 000,- Kč
Pojištění – cca 10 % z ceny koně	10 000,- Kč
CELKEM	76 600,- Kč

Celkové náklady tedy mohou dosáhnout více než 70 tisíc korun za rok. Seženeme-li levnější ustájení, můžeme jistě ušetřit (např. ustájení ve vzdálenějších místech od velkých měst, od Prahy).

6.1.4. Kůň ustájený ve vlastní stáji

Seno – průměrná denní spotřeba 8 kg , roční x 365 = 2920kg, průměrná cena za 1 q je 160,- Kč	29,20x 160 = 4 672 ,- Kč
Sláma – prům. denní spotřeba slámy na podestýlání 8 kg, roční 2920 kg, průměrná cena za 1 q slámy je 100,- Kč	29,20 x 100 = 2920,- Kč
Sláma – prům. denní spotřeba krmné slámy 2 kg, roční 730kg, průměrná cena za 1 q krmné slámy (balíkované) 150,- Kč	7,3 x 150 = 1095,- Kč
Oves – prům. denní spotřeba 4 kg, roční 1460 kg, prům. cena za 1 q ovsa je 400,- Kč	14,6 x 400 = 5840,-Kč
Granulovaná krmná směs- prům. Denní spotřeba 1 kg, roční 365kg, prům. cena za 1q KS 1000,-	3,65 x 1000 = 3650,-Kč
Minerální výživa- prům. denní dávka 100 g, roční 36,5 kg, cena za 1 kg 100,- (baleno v pytlích)	36,5 x 100 = 3 650,-
Ostatní – např. mrkev, piliny	2 000,- Kč
CELKEM	23 827,- Kč

Celkem krmivo a podestýlka	23 827,- Kč
Dopravné krmiva a podestýlky	7 000,- Kč
Náklady na elektřinu	5 000,- Kč

Vlastní práci při ošetřování nepočítáme. Ostatní náklady jsou stejné jako v nájemní stáji.	
Veterinární poplatky mohou činit přibližně (vakcinace, odčervení, lehká ošetření) Pokud je kůň zdravý	5 000,- Kč
Podkovářské služby – jedno kování stojí průměrně 800,- a koně je třeba kovat alespoň 7x do roka	5 600,- Kč
Opravy vlastního sedlového materiálu	1 000,- Kč
Nákup nového sedlového materiálu	5 000,- Kč
CELKEM	52 427,- Kč

Jak můžeme vidět z následujících tabule, tak se nám více vyplatí mít svého koně ustájeného ve vlastní stáji. Tedy co se financí týče. Ale pokud máme koně ustájeného ve vlastní stáji, musíme k tomu ještě připočítat čas, který navíc s koňmi musíme trávit, musíme je obhospodařit.

Co jsem se dozvěděla během mé několikaleté praxe u koní vím, že spoustu „koňářů“ si raději nechá koně ustájit v nájemní stáji, i když zaplatí více. Ale o koně je postaráno a nemusí u něj strávit skoro 5 hodin navíc jeho ošetřováním.

6.2. Pronájem koně

Pokud si chceme koně pouze pronajímat, znamená to, že koně nevlastníme a tudíž za něj neneseme žádnou odpovědnost. Neplatíme celé ustájení, ale pouze část ustájení, na kterém se dohodneme s majitelem koně.

Tento pronájem koně má určitě řadu výhod, ale i nevýhod. Určitě výhodou je, jak už jsem se zmínila, že neplatím celé náklady spojené s ustájením koně, ani s jeho obhospodařováním. Což je určitě vhodné pro ty, kteří si to kvůli své finanční stránce nemohou dovolit. Obvyklé je, že pronájem koně stojí polovinu měsíčního ustájení/měsíc. Což je přibližně asi 2 500,-. Většinou ho musíte mít ustájeného ve stáji, kde doposud byl ustájen.

Nevýhodou je, že s koněm nemůžete podnikat skoro nic bez vědomí majitele. Nemůžete jezdit na závody, ani trénovat s trenérem, se kterým chcete. Vše se musí nejdříve probrat s majitelem. Toto vše vím ze své vlastní zkušenosti. A proto mohu usuzovat, že pokud si koně pronajímá rekreační jezdec, který jezdí jen příležitostně, je to pro něj určitě přínosné. Ale pokud to s ježděním myslí jezdec vážně, nic jiného, než si koupit vlastního koně mu nezbývá.

6.3. Jízda na koní pod vedením trenéra

Další možností, jak se dostat ke koním a zajezdit si, je zaplacení trenéra/trenérky. Tuto možnost využívají především ti jezdci, kteří nemají na koně moc času, ale přesto je mají rádi a chtějí s koňmi strávit alespoň nějaký čas. Jezdci přijedou do stáje, vyčistí si a nasedlají koně, odjezdí hodinu, odsedlají koně, opět je vyčistí a jedou domů. Tato procedura jim zabere, když se nepočítá cesta asi 2 hodiny. A toto si může dovolit skoro každý. Uvádím skoro každý, protože i ceny za trenéry nejsou levnou záležitostí. Pro upřesnění uvedu ceny lekcí:

- Cena drezurního trenéra – 300 - 500,- Kč/ hodinu
- Cena skokového trenéra – 200 – 400,- Kč/ hodinu
- Cena za vyjížďku do terénu – 200 – 300,- Kč/ hodinu

Tyto ceny jsou pouze orientační, samozřejmě potom rozhoduje, zdali se zabýváte vrcholovým sportem, nebo si jen chcete rekreačně zajezdit, popřípadě zaskákat.

Jezdectví není levný sport. Musíte vyvinout obrovské úsilí a pílí, obětovat svůj čas a hlavně spoustu financí, abyste se vůbec dostali na nějaké závody, kde se jede alespoň základní úroveň. Trenér, to je další kapitola sama pro sebe. Musíte mít dobrého trenéra, pokud žádáte od jezdectví nějaké výsledky. A když všechno, co je uvedeno doposavad máte a nemáte talent, není Vám to k ničemu. Existuje totiž tolik talentovaných mladých jezdců, mezi které je těžké se dostat, a pokud se mezi ně dostanete, je ještě těžší se mezi nimi udržet.

7. Závěr

Ve své práci jsem se zabývala významem chovu a vůbec existence koní od historie po současnost. Dospěla jsem k zajímavým výsledkům. Kůň byl pro člověka od pradávna velice užitečným zvířetem v době míru i v dobách válečných, kdy život vojáka závisel na jeho koni, který ho nikdy nenechal na pospas v žádné bitvě. Vždy mu byl nápomocen.

Hlavní význam chovu koní v historii byl ve válečnictví. Nebýt koní, tak nevíme, kdo by statečně nesl jezdce na svém hřbetě do náruče bitev, kdo by táhl desítky kilometrů těžké náklady se zásobami a zbraněmi. Také v zemědělství měl kůň nemalou roli, i když se nejdříve v zemědělství používali spíše voli, postupně se přicházelo na to, že koně jsou pro tuto práci vhodnější. Kůň také pomohl ve většině zemí s rozvojem obchodu. S koňmi se obchodovalo po celém světě. S chovem koní souvisely i koňské trhy, které bývaly v centru měst a kam se obchodníci sjížděli z celé země.

V současné době lidé pocítují, že technický pokrok je sice zbavil velké dřiny i hmotného nedostatku, ale začínají pocítovat i negativní stránky jejich způsobu života. A proto lidé opět začali vyhledávat harmonii, a především mládež rozpoznala, že ideálním prostředníkem mezi člověkem a přírodou je právě kůň. A tak došlo k poslední proměnné funkci, kterou koně v životě lidí dosud plnili - na nejdůležitější místo vystoupilo jejich poslání sportovní a společenské. Na začátku 21. století koně dosluhují jako pracovní zvířata, i když se setkáváme s koňmi nadále v kopcovitém a lesním hospodářství, kde se ještě stále bez koní neobejdeme. Lidé v dnešní době koně chovají spíše už jen pro radost. Ale stále přibývá jejich fanoušků, protože jezdeckví se stále stává více populárnějším.

Ve svém empirickém výzkumu jsem se zabývala otázkou, zda je výhodnější a levnější si pořídit vlastního koně nebo si koně pronajímat od majitele a nebo třetí možnost, platit si soukromé jízdy na koni pod vedením trenéra. Pokud už máme vlastního koně, máme si ho nechat ustájit v nájemní stáji, nebo si pořídit svou vlastní stáj? Roční náklady na vlastního koně v nájemní stáji se pohybují okolo 76 000,- Kč. Pokud má majitel svého koně ustájeného ve vlastní stáji přijdou ho náklady na roční držení koně přibližně na 52 000,- Kč. (Nepočítáme s náklady na zřízení vlastní stáje). Jak můžeme vidět, rozdíl není tak markantní. Proto i přes vyšší náklady si lidé raději

koně nechají ustájit v nájemní stáji. Díky tomu jim odpadá spousta starostí s režií ve vlastní stáji. Pronájem koně od soukromého majitele se pohybuje okolo 2 500,-/měsíc. Ceny soukromých lekcí pod vedením zkušeného trenéra se pohybují od 200–500,-/hod., podle zaměření.

Doufejme, že přes vysoké finanční náklady a časovou náročnost, což jezdeckví vyžaduje, bude stále více zájemců o tento rozvíjející se sport, a že počty koní se budou i nadále zvyšovat.

8. Seznam použité literatury:

- 1) DUŠEK, J.: *Kůň ve službách člověka*, APROS, Praha, rok vydání: neuveden, (ISBN 80-901100-6-1)
- 2) DUŠEK, J.: *Koně v minulosti*, Ústav veterinární osvěty, Pardubice, 1995
- 3) DUŠEK, J.: *Kůň v zemědělství*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1967
- 4) DUŠEK, J.: *Chov koní*, Brázda, s. r. o., Praha, 1999 (ISBN: 80-209-0282-1)
- 5) DUŠEK, J.: *Chov koní v Československu*, Brázda, s. r. o., Praha, 1992
- 6) ŠTRUPL, J. a kol.: *Chov koní*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983
- 7) DOBRORUKA, L. a Kholová, H., *Zkrocený vládce stepi*, Panorama, Praha 1992
- 8) Velká kniha o chovu a výcviku koní, Agentura cesty, Praha, 1995
- 9) NAVRÁTIL, J., *Základy chovu koní*, Institut výchovy a vzdělávání Mze ČR, Praha, 2000 (ISBN 80 – 7105-213-2)
- 10) GOTTHARDOVÁ, *Vlastní kůň*, Copyright, 1999
- 11) MAHLER, Z., *Člověk a kůň*, Nakladatelství Dona, České Budějovice, 1995 (ISBN 80-85463-52-0)
- 12) MISAŘ, D., a JISKROVÁ, I., *Chov a šlechtění koní*, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita Univerzita v Brně, 2001 (ISBN 80-7157-510-0)
- 13) KOLEKTIV: *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolínium, 1996
- 14) HORÁČEK M., *Království za koně*, Olympia Praha, 1986
- 15) www.horses-online.cz
- 16) www.aschk.cz
- 17) http://www.nhkladruby.cz/dokumenty/PCH_04.rtf
- 18) http://www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje
- 19) www.equichannel.cz
- 20) http://cs.wikipedia.org/wiki/Regresn%C3%AD_anal%C3%BDza
- 21) MAREK, J., v článku Jízdní policie, Jezdectví 5/1998
- 22) NAVRÁTIL, J., v článku Policisté na koních, Jezdectví 3/1997
- 23) HERMANOVÁ, H., v článku Hipoterapie, Jezdectví 12/1998

9. Seznam příloh

Obrázek č. 1: Starokladrubský kůň

Obrázek č. 2: Anglický plnokrevník

Obrázek č. 3: Dostihy

Tab. č. 1: Roztřídění chovatelů a počtu plemenných koní dle krajů

**Tab. č. 2: Přehled vyplacených dotací na matky Starokladrubského koně
r.1997 - 2004**

Graf č. 1. Regresní analýza

Přílohy

Obrázek č.1 Starokladrubský kůň

zdroj: www.nhkladruby.cz/fotogalerie.php3

Obrázek č. 2 Anglický plnokrevník

zdroj: <http://mujkonicek.blog.cz/0512/anglicky-plnokrevnik>

Obrázek č. 3 dostihy

zdroj: <http://mujkonicek.blog.cz/0512/anglicky-plnokrevnik>

Tab. č. 1 Roztřídění chovatelů a počtu plemenných koní dle krajů

Kraj	Počet		Počet pl. klisen	
	chovatelů	plemenných hřebců	Celkem(B + V)	Z nich v GZ(B + V)
Praha	12	3 (3V)	14 (6+8)	9 (5 + 4)
Středočeský	26	4 (4B)	69 (51+18)	40 (26+14)
Jihočeský	15	1 (V)	30 (16+14)	23 (14+9)
Plzeňský	4	-	9 (7+2)	5 (4+1)
Karlovarský	7	1 (B)	26 (20+6)	20 (15+5)
Ústecký	4	-	5 (3+2)	4 (3+1)
Liberecký	1	-	3 (B)	2 (B)
Královehradecký	6	-	10 (2+8)	8 (1+7)
Pardubický	7	-	13 (6+7)	9 (4+5)
Vysočina	6	-	6 (2+4)	5 (1+4)
Jihomoravský	14	3 (1B + 2V)	48 (16+32)	39 (13+26)
Zlínský	2	-	2 (V)	2 (V)
Olomoucký	8	2(1B + 1V)	15 (3+12)	13 (2+11)
Moravskoslezský	6	2 (2V)	10 (3+7)	7 (2+5)
Celkem ZCH	118	16(7B + 9V)	260 (138+122)	186 (92+94)
NH Kladruby	1	27 (15B+12V)	157 (85+72)	143 (76+67)
Plem. koně celkem	119	43(22B+ 21V)	417 (223+194)	329 (168+161)

(zdroj: http://www.nhkladruby.cz/dokumenty/PCH_04.rtf)

**Tab. č. 2 Přehled vyplacených dotací na matky Starokladrubského
koně
r.1997 - 2004**

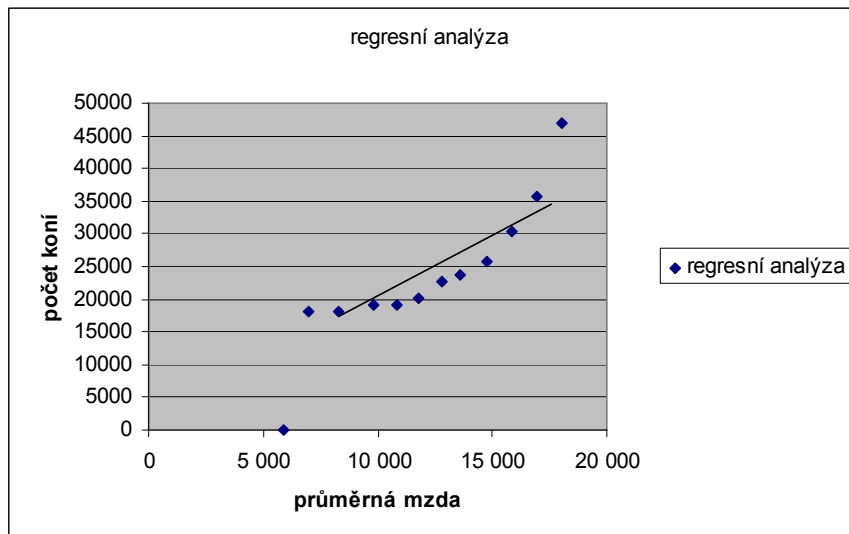
Rok	Poč. nar. dot. hřib.	Počet dot.mat.	částka na matku	klisen absol. VZ	Klisen dot. z VZ	celkem vyplaceno
1997	44	44	20 000,-	8	8/10 000	850 000,-
1998	39	54	10 000,-	17	17/10 000	710 000,-
1999	38	58	10 370,-	6	21/10 370	849 230,-
2000	50	68	9.000,-	9	15/9 000	772 000,-
2001	46	68	11.000,-	8	16/11 000	924 000,-
2002	57	57	15.000,-	12	12/15 000	1035 000,-
2003	51	51	11.805,-	25	25/11 805	897 180,-
2004	42	42	12.000,-	24	24/12 000	792 000,-

Pozn. VZ= výkonnostní zkoušky

(zdroj: http://www.nhkladruby.cz/dokumenty/PCH_04.rtf)

Dotace byly v r.1997 vyplaceny v plné výši, v r.1998 se dotace krátila z 15.000,-Kč na 10.000,- Kč, v r.1999 se dotace krátila z 15.000,- na 10.370,-Kč , v r.2000 se dotace krátila z 15.000,-Kč na 9.000,-Kč,v r.2001 se dotace krátila z 15.000,-Kč na 11.000,-Kč. Dotace v r.2002 byly vyplaceny v plné výši, v r.2003 se dotace krátila z 15.000,- Kč na 11.805,-Kč, v r.2004 se dotace krátila z 15.000 Kč na 12.000,- Kč.

Graf č. 1. Regresní analýza – (od roku 1993 – 2004)

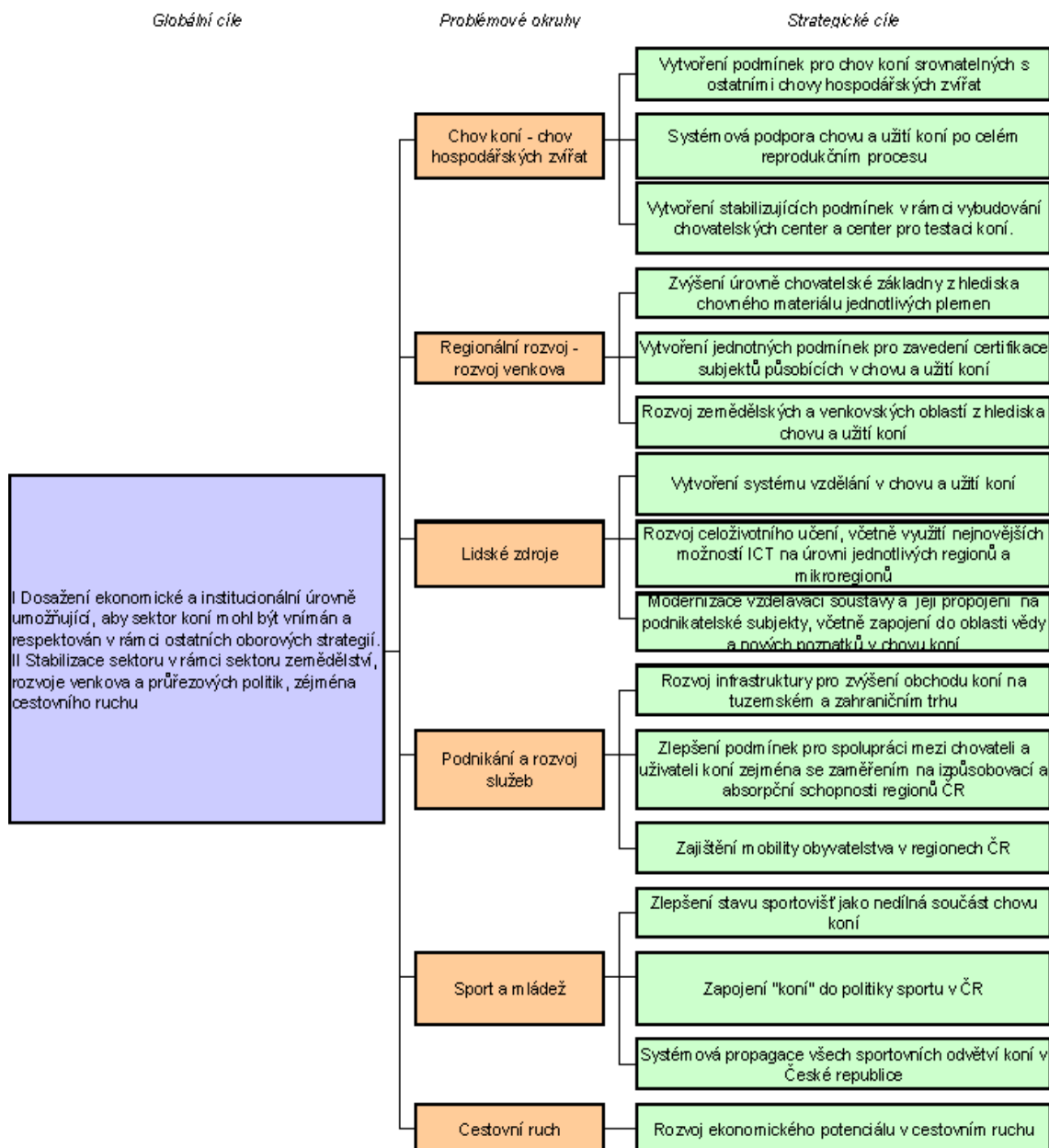

Průměrná mzdanezávisle proměnná X_i

Počet konízávisle proměnná Y_i

Graf ukazuje regresní přímku, která roste. Kůň je v dnešní době stále velmi nákladný a nemůže si ho dovolit každý, i když je možné z grafu vyčíst, že se počet koní stále zvyšuje stejně jako nominální mzda.

Strategická vize rozvoje chovu a užití koní v ČR do r. 2013

(Zdroj: www.aschk.cz)